

TILAA NUORILLE!

NUORTEN OSALLISTAMINEN KIRJASTON
ASIAKASTILOJEN KEHITTÄMISEEN

Heli Muhonen

Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Informaatiotutkimus ja
interaktiivinen media
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2017

TAMPEREEN YLIOPISTO, Viestintätieteiden tiedekunta

Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media

MUHONEN, HELI: Tilaa nuorille! Nuorten osallistaminen kirjaston asiakastilojen kehittämiseen

Pro gradu -tutkielma, 66 s., 2 liites.

Syyskuu 2017

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan nuorten kirjastotiloja ja nuorten osallistamista tilojen kehittämiseen. Tutkimuksessa pyritään saamaan vastauksia siihen, millaisia asioita nuoret arvostavat kirjastotilassa ja mistä ominaisuuksista hyvä nuorten kirjastotila rakentuu. Vuoden 2017 alussa uudistuneen kirjastolain mukaan yksi yleisen kirjaston tehtävistä on tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan. Nuorisolaki edellyttää puolestaan julkisia toimijoita panostamaan nuorten kuulemiseen heitä koskevien palvelujen kehittämisessä.

Tutkimus toteutettiin Kuopion kaupunginkirjastossa, jossa tutkimustuloksia hyödynnetään lähitulevaisuudessa nuorille suunnattujen tilojen kehittämisessä. Tutkimuskysymykset koskevat sitä, millaisia tiloja ja toimintoja nuoret toivovat kirjastoon. Tutkimuksen teoriaosuudessa tarkastellaan nuorten kirjastotiloja yleisissä kirjastoissa, kirjastoa julkisena tilana ja nuoria kirjaston merkittävänä asiakasryhmänä. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että nuorten kirjastotilan tulisi palvella samanaikaisesti useita eri funktioita, ja tilojen suunnitteleminen tulisi aina toteuttaa yhdessä nuorten kanssa. Kirjasto on tärkeä osa monen nuoren kasvuympäristöä, joten nuorille tulisi tarjota heidän tarpeidensa mukaisia tiloja heitä aidosti kuunnellen.

Kyseessä on laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmänä on teemahaastattelu, joka toteutettiin neljänä ryhmähaastatteluna 7. luokkalaisille nuorille. Haastattelujen ohessa suoritettiin muutamia työpajamaisia tehtäviä, jotka rikastuttivat haastatteluaineistoa. Tutkimusaineisto litteroitiin, teemoiteltiin ja pelkistettiin analyysia varten. Aineiston teemoittelussa hyödynnettiin teemahaastattelun runkoa. Analyysissä panostettiin pelkistysten ohella huolelliseen alkuperäisen haastatteluaineiston lukemiseen ja syvälliseen ymmärtämiseen.

Tutkimuksen perusteella nuoret arvostavat eniten kirjastotilaa, jossa on hyvä energia ja rento tunnelma. Tilassa tulisi olla jännittäviä yksityiskohtia, pehmeitä ja muokattavia kalusteita sekä riittävästi ajanmukaista teknologiaa. Nuoret esittivät runsaasti toiveita myös rauhallisesta tilasta. Tämän tutkimuksen perusteella nuoret kaipaavatkin sekä aktiivista että rauhallista tilaa, joihin molempiin he liittyvät ajatuksen muiden nuorten parissa olemisesta.

Avainsanat: nuoret, kirjastotilat, yleiset kirjastot, nuortenosastot, osallistaminen

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO.....	1
2	LAINSÄÄDÄNTÖ JA MUUT SUUNTAVIIVAT	3
	2.1 Kirjastolaki ja muut ohjeistukset	3
	2.2 Saavutettavuus ja esteettömyys	5
3	KIRJASTO NUORTEN PAIKKANA	7
	3.1 Nuorten osallisuus ja osallistaminen	7
	3.2 Nuoret kirjaston asiakasryhmänä	10
	3.3 Nuorten oma kirjastotila	11
	3.4 Aiempia tutkimuksia nuorten tiloista yleisissä kirjastoissa	15
4	KIRJASTOTILA EILEN JA TÄNÄÄN	19
	4.1 Katsaus suomalaisten kirjastotilojen historiaan.....	19
	4.2 Tämän päivän kirjastotilan ulottuvuuksia.....	21
	4.2.1 Kirjasto sosiaalisena ja julkisena tilana	21
	4.2.2 Kirjaston äänimaisema	23
	4.2.3 Kirjasto elvyttävänä tilana	26
5	TUTKIMUSASETELMA	29
	5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet	29
	5.2 Kuopion kaupunginkirjasto	30
	5.3 Tutkimusmenetelmä	31
	5.4 Tutkimuksen toteutus	32
	5.5 Aineiston käsittely	34
6	TUTKIMUSTULOKSET	37
	6.1 Vastaajien taustatiedot ja mielikuvat Kuopion pääkirjastosta.....	37
	6.2 Toiminnot ja nuorten vapaa-aika	38
	6.2.1 Nykyiset kirjastonkäytön tavat	38
	6.2.2 Toiveet toiminnoista	39
	6.2.3 Vapaa-ajan julkiset paikat	42
	6.3 Aineisto.....	43
	6.4 Kalustus, sisustus ja valaistus.....	44
	6.4.1 Kalustus	44
	6.4.2 Sisustus	45
	6.4.3 Valaistus	46
	6.5 Äänimaisema ja tunnelma	47
	6.5.1 Äänimaisema	47
	6.5.2 Tunnelma	48
	6.6 Tekniikka	48
	6.7 Värimaailma	49
7	POHDINTA.....	52
	7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusmenetelmän arviointi	52
	7.2 Keskeiset tutkimustulokset ja vertailu aiempiin tutkimuksiin.....	53

7.3 Kehitysehdotukset Kuopion kaupunginkirjastolle.....	58
LÄHTEET	60
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kirjastopalveluissa nuoret ovat jääneet lasten ja aikuisten kattavan palvelutarjonnan varjoon. Kirjastot tarjoavat monipuolisia palveluita ja toimintaa lasten innostamiseksi kirjastonkäyttöön ja lukemiseen, mutta kun lapset varttuvat teini-ikään, heidät helposti unohdetaan palvelujen ulkopuolelle (Snowball 2008). Erityisen selvästi palvelutarjonnan puute ilmenee yleisten kirjastojen asiakastiloissa, joissa nuorten omat osastot ovat vieläkin harvinaisia, joskin yleistymään päin.

Tässä tutkielmassa tarkastelen sitä, millaisia asioita nuoret arvostavat kirjastotilassa ja mistä ominaisuuksista hyvä nuorten kirjastotila näin ollen rakentuu. Miten kirjastosta saadaan viihtyisä ja innostava paikka nuorille ja millaisia asioita he haluavat kirjastossa tehdä? Vuoden 2017 alussa sekä kirjastolaki että nuorisolaki uudistuivat, ja ne molemmat edellyttivät julkisia toimijoita panostamaan aiempaa enemmän nuorten huomioimiseen ja kuulemiseen heitä koskevien palvelujen kehittämisessä. Osallisuuden myötä nuori kokee, että häntä arvostetaan ja hänen mielipiteillään on merkitystä (Gretschel 2002, 179).

Kirjastotila ei ole enää vuosiin ollut vain paikka, jossa kirjaston aineistoja säilytetään ja tarjotaan asiakkaille. Kirjastotilassa järjestetään tapahtumia, kokoonnutaan yhteen, tavaataan toisia ihmisiä, opiskellaan ja harrastetaan. *Elämä* on tullut oleelliseksi osaksi kirjastotiloja, joissa aikaisemmin vallitsi monen mielestä tietynlainen pysähtynyt ja hyssyttelvä kulttuuri. (Sahavirta & Kytö 2017, 82.) Toisaalta ihmiset etsivät kirjastoista nykyisin myös rauhaa ja pakopaikkaa arkielämän kiireeltä. On mielestäni tärkeää huomata, ettei ole toista kaikille avointa ja ilmaista julkista tilaa, jolla on mahdollisuus toimia sekä ihmisten olohuoneena että rauhoittumisen tilana. Tätä potentiaalia kirjastojen kannattaa hyödyntää myös nuorten palvelujen kehittämisessä.

Työn teoriaosuudessa luvuissa kolme ja neljä tarkastelen nuorten kirjastotiloja sekä nuorten että tilan näkökulmasta. Nuoret ovat kirjaston asiakasryhmänä haastava mutta palkitseva: kun kirjasto saa nuorista kiinni, voivat vaikutukset parhaillaan säteillä pitkälle tulevaisuuteen. Niin maailmalla kuin Suomessakin nuoret huomioidaan jatkuvasti

paremmin kirjastojen tärkeänä asiakasryhmänä, ja nuorille on järjestetty omia tiloja etenkin suurimmissa kirjastoissa. Suomessa on toteutettu viime vuosina myös lukuisia nuorten kirjastopalveluihin liittyviä hankkeita (Yleisten kirjastojen hankerekisteri). Tärkein aiempien tutkimusten välittämä viesti on se, että nuorten kirjastopalveluita tulee suunnitella ja kehittää yhdessä nuorten kanssa (mm. Bernier 2010; Velásquez 2016). Keinoja nuorten osallistamiseen on monia.

Kirjastotiloja koskevassa luvussa olen pyrkinyt tuomaan yhteen mennyttä ja nykyhetkeä, jotta kirjastotilan funktio ja merkitys piirtyisivät mahdollisimman selkeästi. Merkittävintä on kirjastotilojen valtava toiminnallinen muutos, johon vanhojen kirjastorakennusten on usein haasteellista vastata (Aaltonen 2009; Sahavirta & Kytö 2017). Tämän päivän kirjastotilaan liittyy monia eri ulottuvuuksia, joista olen valinnut mukaan mielestäni kiinnostavimmat ja tutkimukseni kannalta hyödyllisimmät ilmiöt kirjastosta kohtaamispaikkana, kirjaston äänimaisemasta ja kirjastosta elvyttävänä tilana.

Toteutin tutkimuksen 7. luokkalaisille nuorille pienryhmähaastatteluina, joihin sisältyi muutamia työpajamaisia tehtäviä. Luvussa kuusi esittelen tutkimustulokset teemoittain teemahaastattelurungon mukaisessa järjestyksessä. Nuoret osallistuivat tutkimukseen innolla, mikä välittyy mielestäni hyvin myös nuorten vastauksista ja runsaista ideoista. Lopuksi kuvaan keskeisimmät tutkimustulokset ja vertailen niitä aiempiin tutkimuksiin ja teorioihin. Pohdin myös konkreettisia kehittämis ehdotuksia Kuopion kaupunginkirjastolle.

2 LAINSÄÄDÄNTÖ JA MUUT SUUNTAVIIVAT

Tässä luvussa esitellään kirjastolain asettamat tehtävät ja muut suuntaviivat, jotka vaikuttavat sekä nuorten kirjastopalvelujen että yleisten kirjastojen asiakastilojen kehittämiseen. Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa kirjastopoliittisista linjauksista ja lainsäädännöstä. Tärkeitä ohjeistuksia yleisten kirjastojen hyödynnettäväksi tuottavat lisäksi kansallisesti yleisten kirjastojen neuvosto YKN ja kansainvälisesti IFLA (International Federation of Library Associations). Lisäksi tässä luvussa kuvataan keskeisimmät tilan saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvät seikat.

2.1 Kirjastolaki ja muut ohjeistukset

1.1.2017 voimaan tulleen kirjastolain mukaan yleisen kirjaston tehtävänä on:

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;
- 2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;
- 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;
- 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;
- 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;
- 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

(Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016 § 6).

Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan kirjastolain tavoitteena on ”edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen sekä edistää aktiivista kansalaisuutta ja demokratiaa” (Yleisiä kirjastoja koskevat linjaukset 2017). Tilojen tarjoaminen on ensimmäistä kertaa mainittu myös laissa, ja se pakottaa kirjastot viimeistään nyt ravistamaan vanhat käsitykset harteiltaan. Kirjastot eivät ole enää hiljaisia ja pysähtyneitä paikkoja, joissa ei

saa kuulua elämisen ääniä. On tarjottava tilaa harrastamiseen ja toimimiseen, kaikille ikäryhmille tasapuolisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi vuonna 2010 Yleisten kirjastojen laatusuosituks-
set, jotka uuden kirjastolain myötä eivät ole kokonaisuudessaan enää voimassaolevaa kirjastopolitiikkaa. Laatusuosituksissa on kuitenkin runsaasti hyviä ja tärkeitä asioita, joten vaikka arviointitasot ja mittarit eivät ole enää sellaisenaan voimassa, voi asiakirjaa mielestäni lukea edelleen hyvänä ohjenuorana.

Laatusuosituksissa on kokonaan oma osionsa kirjastotiloille. Suomessa valtio tukee yhä merkittävästi kirjastojen rakentamista ja peruskorjausta valtionavustuksin, joista säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaissa (1705/2009) ja -asetuksessa (1766/2009). Laatusuositusten mukaan kirjastotilojen muunneltavuus on tärkeää, ja toimiva kirjasto tarjoaa monipuolisesti tiloja opiskeluun, työskentelyyn, hiljaisuuteen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Asiakastilojen tulee olla kirjastotoimintaan sopivat, viihtyisät ja ajanmukaiset. Keskeistä on asiakasnäkökulma (ei kokoelmanäkökulma): tarvittaessa esimerkiksi varastotiloja tulisi avata asiakkaiden käyttöön. Tilojen tehokas käyttö on tärkeää, mikä korostuu muun muassa erilaisten tapahtumien aktiivisessa järjestämisessä ja tilojen muuntumisessa erilaisiin tarkoituksiin. Erityisen tärkeää fyysisen tilan ja kuntalaisten kohtaamispaikan tarjoaminen on maaseutu-alueiden kirjastoissa, joissa kirjaston potentiaali sosiaalisen pääoman lisääjänä on suuri. Laatusuosituksissa painotetaan myös tilojen turvallisuutta, teknistä varustelua ja säännöllistä arviointia. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010.)

Suomessa Yleisten kirjastojen neuvosto YKN koordinoi kirjastojen välistä yhteistyötä. Yleisten kirjastojen suunta 2016 – 2020 on neuvoston laatima asiakirja, jonka on tarkoitus näyttää nimensä mukaisesti suuntaa yleisten kirjastojen toiminnan suunnittelulle ja toimia innostavana työvälineenä. Asiakirjassa on eritelty viisi tärkeää arvoa, joiden eturintamassa kirjastojen olisi kuljettava: tasavertaisuus, vastuullisuus, yhteisöllisyys, rohkeus ja sananvapaus. Yksi asiakirjassa korostuva asia on kirjastojen merkitys tilana: kirjastot tarjoavat maksutonta ja turvallista tilaa, jonne kaikki ovat tervetulleita. Tiloja käytetään monipuolisesti ja niitä tarjotaan myös kansalaisten omille tapahtumille. Asiakirjassa jopa todetaan: ”annetaan kirjastossa tilaa kaikelle lailliselle”. Tilaratkaisuihin

tulee siis kiinnittää huomiota ja muokata niitä asiakkaita kuunnellen, ennakkoluulottomasti ja uutta kokeillen. Tämän lisäksi asiakirja muun muassa ohjeistaa ottamaan kuntalaiset mukaan kirjastopalvelujen suunnitteluun jo aivan alusta lähtien.

IFLA on määritellyt nuortenkirjastotyöhön kansainvälisiä suuntaviivoja. Se listaa kirjastojen avuksi kymmenen päämäärää, joita kirjastot voivat seurata kehittäessään nuorten kirjastopalveluita. Yksi tavoitteista koskee kirjaston tiloja: ”kirjasto tarjoaa alueen, joka on tarkoitettu vain nuorille aikuisille, joka on houkutteleva ja joka kuvastaa heidän elämäntapaansa”. IFLA pitää tärkeänä nuorten osallistamista mukaan heitä koskevien kirjastopalveluiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Nuoria tulisi kohdella kunnioittavasti ja hyväksyvästi, vaikka heidän ajatuksensa poikkeaisivatkin siitä, mitä kirjasto perinteisesti tarjoaa. (IFLA 2008, 4.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025 kuvaa valtion tehtäviä kulttuuripolitiikassa, arvioi kulttuurin toimialan nykytilaa ja muutoksia sekä asettaa tavoitteet strategiakaudelle. Lähivuosien kehittämistoimista kirjastoa koskee erityisesti tavoite tiedon ja kulttuurin saatavuuden edistämisestä ja yhteiskunnan demokraattisen kehityksen tukemisesta. Yleisten kirjastojen kehittämisessä nojataan uuteen kirjastolaikiin, ja kirjastoja kehitetään avoimina oppimista, harrastamista ja kansalaistoimintaa tukevin tiloina. Myös digitaalisen tasa-arvon tukeminen on mainittu tavoitteissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2017, 42.) Tämä tarkoittaa mielestäni kirjastojen roolin vahvistumista digitaalisten palvelujen ja teknisten välineiden käytön opastajina. Tästä yksi esimerkki on Kuopion kaupunginkirjaston digikirjastoauto-kokeilu, jossa viedään kirjastoauton matkassa digitaalisten palvelujen ohjausta ja neuvontaa maaseudun asukkaiden luo.

2.2 Saavutettavuus ja esteettömyys

Saavutettavuudesta (accessibility) ja *esteettömyydestä* puhutaan usein saman asian yhteydessä, eikä termien ero ole aina yleiskielessä selvä. Suomessa on kuitenkin vakiintunut käytäntö, jonka mukaan saavutettavuudesta puhutaan yleensä verkkopalveluiden ja sovellusten yhteydessä; esteettömyydestä puolestaan rakennetun ympäristön ja laitteiden fyysisten ominaisuuksien yhteydessä (Näkövammaisten liitto 2017). Monissa yh-

teyksissä saavutettavuus käsitetään kattoterminä, jonka alle esteettömyys asettuu yhtenä osana.

Opetusministeriö julkaisi vuonna 2005 Esteetön kirjasto -työkalupakin, joka pohjautuu IFLAn tuottamaan raporttiin. Esteettömyydellä tarkoitetaan sitä, että kirjaston tiloihin ja palveluihin tarjotaan esteetön pääsy ihan kaikille, myös eri tavoin vammaisille henkilöille. IFLAn kehittämä muistilista on tarkoitettu kaikille kirjastoille saavutettavuuden arvioinnin tueksi. Perusteellinen muistilista on jaettu kolmeen ryhmään: fyysinen esteettömyys, aineistomuodot sekä palvelu ja viestintä. Esimerkiksi kirjaston fyysisen tilan tulee olla helposti hahmottuva ja selkeä, tilassa on oltava selkeät opasteet ja kaikkiin tiloihin tulee päästä pyörätuolilla. Asianmukaiset tekniset apuvälineet ja osaava henkilökunta ovat tietenkin tärkeitä. (Esteetön kirjasto 2006.)

Nyt kirjastot ovat saaneet vielä perusteellisemman apuvälineen, kun Kuntaliitto julkaisi vuonna 2016 yleisten kirjastojen saavutettavuussuosituksen. Suositus on laaja, ja se kattaa kaikki kirjastopalveluiden osa-alueet aina kokoelmista tapahtumiin ja viestinnästä digitaalisten palveluiden hankintaan. Myös asiakastiloja varten on perusteellinen muistilista. Tilojen tulee olla monikäyttöisiä ja muunneltavia, ja niiden valaistuksesta ja akustikastakin on omat ohjeistuksensa: yleisvalaistuksen tulee olla hyvä, tasainen ja häikäisemätön, tilassa tulisi olla väri- ja kontrastieroja helpottamassa tilan hahmottamista, tilassa olisi hyvä olla ääntä vaimentavaa materiaalia eikä taustamelua saisi olla. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus 2016.)

3 KIRJASTO NUORTEN PAIKKANA

Tässä luvussa tarkastellaan kirjastoa nuorten paikkana. Aluksi avataan nuorten osallisuuden määritelmää ja osallisuuden merkitystä nuorten elämässä. Sen jälkeen tarkastellaan nuoria kirjaston asiakasryhmänä ja luodaan katsaus nuorten kirjastotiloihin ja niiden kehittämiseen. Luvun lopussa esitellään aiempia tutkimuksia, jotka kohdistuvat nuorten tiloihin yleisissä kirjastoissa.

3.1 Nuorten osallisuus ja osallistaminen

Yhtä määritelmää *nuorille* ei ole olemassa. Nuorisolaki (1285/2016 § 3) määrittelee nuoren alle 29-vuotiaaksi henkilöksi, mutta jokainen toimija voi halutessaan määritellä nuoret parhaiten katsomallaan tavalla. Kirjastojen kansainvälisen kattojärjestön IFLAn mukaan nuoret (*young adult*) voidaan määritellä ihmisryhmäksi lapsuuden ja aikuisuuden välillä, mutta jokainen kirjasto voi määritellä nuoria koskevan ikähaarukan oman tarpeensa mukaan: käsitykset nuorista vaihtelevat kulttuureittain ja maittain. Kun puhutaan nuorten kirjastopalveluista, tarkoitetaan kuitenkin useimmiten 12–18-vuotiaita henkilöitä. (IFLA 2008, 3–4.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa Suomessa nuorisopolitiikan kehittämisestä. Nuorisolaki (1285/2016) pyrkii edistämään nuorten mahdollisuutta osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Lain mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa (§ 24). Hallituksen esityksen (HE 111/2016) mukaan nuorten osallisuuden lisääminen yhteiskunnassa edellyttää sitä, että nuorten näkemykset huomioidaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kun nuorille kohdentuvia palveluja kehitetään. Tämä on tärkeä viesti kirjastoille: nuorten palveluita tulisi kehittää nuorten ehdoilla, ottamalla heidät mukaan palveluiden suunnittelemiseen alusta alkaen.

Osallisuudelle (involvement) ei ole olemassa yhtä selkeää määritelmää, mutta se voidaan nähdä syrjäytymisen kääntöpuolena. Laajemmin ajatellen osallisuus tarkoittaa yhteisöllisyyttä ja osallistumista yhteisön tai yhteiskunnan toimintaan. Usein osallisuus nähdään osallistumisena yhteiskunnan toimintaan aktiivisena kansalaisena ja mahdolli-

suutena päästä vaikuttamaan asioihin. (Myllyniemi 2014, 5.) Gretscher (2002, 179) määrittelee väitöskirjassaan nuorten osallisuuden käsitettä tunteena, johon liittyy voimaantumisen kokemus. Nuori kokee itsensä päteväksi ja pitää itseään merkittävässä roolissa: häntä arvostetaan ja hänen mielipiteillään on merkitystä.

Nuorisolain mukainen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma on tällä hetkellä valmistelussa. Edellinen kehittämisohjelma kattoi vuodet 2012–2015, ja siinä osallisuutta määriteltiin juuri osallistumisen ja vaikuttamisen kautta syntyvänä tunteena siitä, että nuori kokee olevansa osallinen yhteiskunnassa ja omassa yhteisössään. Aktiivinen kansalaisuus ja sosiaalisen osallisuuden kokeminen nostetaan kehittämisohjelmassa keskeiseen asemaan yksilön kasvussa. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015, 6.) Gretscherin (2002, 48–49) mukaan nuorelle ei tulisi tarjota enää kuntaorganisaatiossa ainoastaan asiakkaan roolia ja valmiita ratkaisuja, vaan on pyrittävä tasavertaiseen vuorovaikutussuhteeseen aikuisten ja nuorten kesken ja nähtävä nuoret tasavertaisina jäseninä kuntayhteisössä.

Vuosittain julkaistavassa Suomen nuorisobarometrissa oli vuonna 2013 teemana nuorten osallisuus. Nuorisobarometrin mukaan noin joka viides alle 20-vuotias koki pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskuntaan viimeisimmän vuoden aikana. Tärkeimpänä vaikuttamisen kannustimena pidettiin mahdollisuutta edistää jotain itselle tärkeää asiaa tai vaikuttaa yhteisen hyvän puolesta. Osallistumattomuutta perusteltiin ajanpuutteella sekä sillä, ettei mielekkäitä vaikuttamiskeinoja ole löytynyt, tai kukaan ei ole pyytänyt tai kannustanut mukaan. (Myllyniemi 2014, 149.) Tämän perusteella nuorten osallistumista tulisikin rohkaista tarjoamalla nuorille helppoja väyliä päästä vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin.

Kun puhutaan *osallistamisesta* (mm. participation), tarkoitetaan Siisäisen [2014] mukaan ulkoapäin tulevaa kehotusta osallistua johonkin toimintoon: osallistumisen tarve ei ole syntynyt osallistujan, vaan osallistajan mielessä (Närhi, Kokkonen & Matthies 2014, 233). Vaikka toimijoihin liittykin ulkoapäin tulevaa ohjausta, on kyse kuitenkin toiminnasta, joka etenee osallistujien omilla ehdoilla. Osallistamisessa tarjotaan siis mahdollisuutta osallistua ja sen voidaan ajatella johtavan omaehtoiseen osallistumiseen. Asiakkaiden, työntekijöiden tai sidosryhmien osallisuus ei ole pelkästään väylä parem-

piin tuloksiin, vaan kyse on myös henkilöiden oikeudesta osallistua sellaisiin asioihin, jotka heitä koskevat. (Toikko & Rantanen 2009, 90–91.)

Parhaimmillaan kirjastot voivat tukea nuorten osallisuuden vahvistumista ja itsenäistymistä. Amerikkalainen nuortenkirjastotyötä kehittävä järjestö YALSA (Young Adult Library Services Association) korostaa kirjaston merkitystä nuorten kasvamisen ja kehityksen tukipilarina. Järjestön mukaan nuorten kirjastopalveluiden lähtökohtana tulee olla nuorten aktiivinen osallistuminen heitä koskevien palvelujen kehittämiseen. Monipuolisen nuorten kirjastotilan kautta kirjasto pystyy tukemaan nuoren arvoja, identiteettiä ja kasvua. (YALSA 2012, 4).

Almgrenin & Jokitalon (2011, 23) mukaan aiempina vuosikymmeninä kirjaston on ajateltu lähinnä sivistävän käyttäjiään, mutta nyt asiakas on muuttunut aktiiviseksi käyttäjäksi. Vallalle on yleisesti nousemassa ajattelu, jossa asiakas on mukana suunnittelemassa ja kehittämässä palveluita ja tuotteita. Kirjastojen on nykyisin muotouduttava asiakkaita varten, ei toisin päin. Käyttäjien osallistamisella organisaatio luo tarpeellisia keinoja asiakasymmärryksen lisäämiseen ja asiakaskohtaamisten kehittämiseen (Ristikartano & Virrankoski 2011, 116).

Viime vuosina kirjastoissa on toteutettu runsaasti erilaisia asiakkaiden osallistamiseen liittyviä hankkeita (Yleisten kirjastojen hankerekisteri). Keskustakirjasto Oodia rakennetaan parhaillaan Kansalaistorille Helsinkiin, ja sen on tarkoitus valmistua vuoden 2018 lopussa. Kuntalaisia on osallistettu mukaan uuden kirjaston suunnitteluun monin tapahtumin, kampanjoin ja työpajoin (Keskustakirjasto 2018). Myös esimerkiksi Kuopion kaupunginkirjastossa toteutettiin asiakkaiden osallistamisen hanke vuonna 2015. Hankkeessa kokeiltiin itsepalvelutunnin toimivuutta Kuopion pääkirjastossa, tavoiteltiin kirjaston ei-käyttäjiä, järjestettiin asiakaskierroksia sekä testattiin osallistavaa aineiston hankintaa. Hankkeen myötä kirjastossa otettiin käyttöön itsepalvelutunti. Hankkeeseen osallistuneet korostivat kirjaston merkitystä sosiaalisena kohtaamis- ja tapahtumapaikkana. (Perälä & Savinainen 2015.)

3.2 Nuoret kirjaston asiakasryhmänä

Nuorten nähdään istuvan kirjastopalveluiden piiriin parhaiten kouluyhteistyön kautta. Kun nuoret astelevat kirjastoon vapaa-ajallaan, heidät koetaan helposti ongelmaksi ja häiriöksi. Nuorten toivotaan käyttävän kirjastoa perinteiseen tapaan: aineistoa selaillen, lainaten ja palauttaen. (Alameri-Sajama 2007, 12–13.) Kirjastoissa on pyritty saamaan kaikki lukemaan ja innostumaan kirjallisuudesta, mutta nuorille voisi sallia myös muita tapoja käyttää kirjastoa ja sen palveluita. Henkilökunnan olisi myös tärkeää tiedostaa, etteivät nuoret ole mikään yhtenäinen joukko, vaan jokainen nuori on omanlaisensa persoona. Nuorilla on tarve luottaa aikuisiin, ja aikuisten tulisi pyrkiä ymmärtämään ja kunnioittamaan heitä. (Jäppinen 2007, 22, 30–31.)

Nuorten Palvelu ry:n toteuttama, Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Nuorten lähipalveluopas -hanke tarkasteli nuorten lähipalveluita. Hankkeessa haastateltiin 151 alle 29-vuotiaasta nuorta ympäri Suomen. Tutkimuksessa ilmeni, että kirjastoilla on nuorille suuri merkitys. Kun nuorilta kysyttiin, mikä tekee kirjastosta hyvän paikan, lähes 70 % vastanneista mainitsi rauhallisuuden: kirjasto koetaan paikaksi, jossa voi hengähtää kiireisen arjen keskellä ja päästä pakoon jatkuvaa suorittamista ja kiirettä. Nuoret eivät myöskään yleensä halua olla esillä, vaan asettautuvat mieluiten sivummalle, jossa he voivat piiloutua katseilta. (Nuotio 2016, 51, 54.) Tulevaisuudessa rauhallisen paikan tarve tulee varmasti entisestään korostumaan.

Nuorten keskuudessa kirjaston imago on pääosin myönteinen: kirjastoa pidetään monipuolisena, ilmaisena ja neutraalina tilana, jossa kaikilla on turvallista olla (Nuorten palvelu 2016, 24). Kirjastojen vahvuus nuorten oleskelupaikkana on juuri sen neutraaliudessa ja matalassa kynnyksessä. Kirjastoon ovat tervetulleita kaikki, eikä sen käytöstä tarvitse maksaa mitään. Toisin kuin monet muut vapaat ja julkiset tilat, se on myös hyvin turvallinen, sillä paikalla on aina aikuisia ja useimmiten myös vahtimestareita tai järjestyksenvalvojia. Nuotion mukaan (2016, 50–56) nuoret eivät vaadi paljoo: useimmiten riittää, että nuorille tarjotaan turvallinen paikka oleskella ja kokoontua yhteen. Nuorille paras kirjastotila tarjoaakin Nuotion mukaan puitteet sekä itsenäiseen että sosi-

aaliseen oleskeluun. Kirjastojen merkitys matalan kynnyksen lähipalveluna korostuu entisestään eriarvoisuuden kasvaessa yhteiskunnassa.

On tärkeää tuottaa nuorelle hyvä asiakaskokemus, joka huomioi nuoren sekä yksilönä että osana yhteiskuntaa (Nuotio 2016, 50). Palvelutapahtuma on onnistunut, mikäli kirjastohenkilökunnan asenne on oikeanlainen. Nuoren tulisi kokea häntä kohdeltavan yksilöllisesti ja tärkeänä asiakkaana, ei henkilökunnan kiusana tai massan edustajana. On muistettava, että nuoret toimivat tehokkaina sananviejinä, joiden kokemukset vaikuttavat toistenkin nuorten haluun asioida kirjastossa. Luomalla nuoriin hyvät palvelusuhteet kirjasto saa rakennettua toimivan tilan nuorille. (Alameri-Sajama 2007, 15, 19.)

Nuorten kanssa toimimiseen tarvitaan myös yhteisiä sääntöjä. Nuoret kokevat tärkeänä tasavertaisen, reilun ja ystävällisen kohtelun, ja henkilökunnan oikeanlainen suhtautuminen nuoriin ylläpitää yhteistyötä. Yhteisiin pelisääntöihin on helpompi sopeutua, mikäli nuoret ovat olleet mukana sääntöjen laatimisprosessissa. (Nuorten palvelu 2016, 18–19.) Kun nuorille suunnitellaan kirjastoon omia tiloja, heidät tulisi osallistaa siis myös kyseisen tilan sääntöjen suunnitteluun: kuinka käyttäytyään ja toimitaan, jotta huomioidaan sekä tilan käyttäjät, kirjaston muut asiakkaat ja kirjaston yleiset käyttösäännöt. Jäppisen (2007, 28) mukaan nuoret ovat kirjaston käyttösäännöistä tietoisia ja ymmärtävät itse, milloin ovat menneet liian pitkälle. Häiritsevään käytökseen tulee puuttua, mutta on myös tärkeää toivottaa nuori tervetulleeksi uudelleen. Nuorelle tulisi siis viestiä, että hän on kirjastoon tervetullut, kunhan hänen käyttäytymisensä on tilaan sopivaa. Jokainen kohtaaminen tulisikin aloittaa puhtaalta pöydältä.

3.3 Nuorten oma kirjastotila

Kirjastoissa on pitkään vallinnut kokoelmakeskeinen ajattelu. Sen seurauksena nuorten kirjastotila on perinteisesti tarkoittanut sitä, että nuorten aineistot on hyllytetty yhteen paikkaan – joka sijaitsee joko lastenosaston yhteydessä tai sen välittömässä läheisyydessä. Nuorten lehtikokoelma on puolestaan sijoitettu yleensä joko lasten tai aikuisten lehtikokoelman yhteyteen. Nuoret ovat kohderyhmänä jääneet yleisesti väliinputoajan asemaan, ilman omaa paikkaansa kirjastossa. Tilanne on kuitenkin muuttumassa parem-

paan suuntaan ja kirjastot ovat alkaneet huomata, että panostamalla nuoriin ne nostavat samalla myös julkista profiiliaan. (Bernier 2010, 115.)

Ensimmäinen erillinen nuortenosasto rakennettiin Suomessa Espoon Leppävaaran aluekirjasto Selloon vuonna 2003. Nuorten oma kohtaamispaikka Pointti saavutti nopeasti nuorten suosion ja vakiinnutti asemansa olohuoneena, jossa aikaansa viettävät päivittäin sadat nuoret. Pointti on tarkoitettu 12–20-vuotiaille nuorille, ja sen aineistokokoelmat on valittu huolella ja tarkoitettu kiertämään: osastolla panostetaan kiinnostavaan kirjallisuuteen, sarjakuvakokoelmaan, mangaan, lehtiin, elokuviin ja konsolipeleihin. (Jäppinen 2007, 21.) Pointissa järjestetään monipuolisesti erilaisia tapahtumia ja toimintaa. Nuoret ovat tervetulleita pelaamaan biljardia, pöytäjalkapalloa tai konsolipelejä, mutta tilaan voi tulla myös pelkästään oleskelemaan. (Sellon kirjasto 2017.)

Aikuisten läsnäolo on äärimmäisen tärkeää Pointissa aikaansa viettäville nuorille. Hyvä keskusteluyhteys on saattanut kadota kotona, mutta löytyä kirjastosta turvallisen aikuisen kanssa. Työntekijät käyttävät Sellon kirjastossa paljon aikaansa nuorten kanssa pelaillen ja jutellen. Tietenkin nuoret myös saattavat kokeilla aikuisen rajoja, ennen kuin oppivat luottamaan häneen. (Livistö 2017.) Nuotion (2016, 54) mukaan nuoret toivovat, että aikuiset olisivat kiinnostuneempia siitä, mitä heille kuuluu. He haluavat tulla kuuluksi ja nähdyksi, ja luottamuksellinen asiakassuhde kirjaston henkilökunnan kanssa avaa mahdollisuuksia tarjota nuorelle tarvittaessa myös tukea.

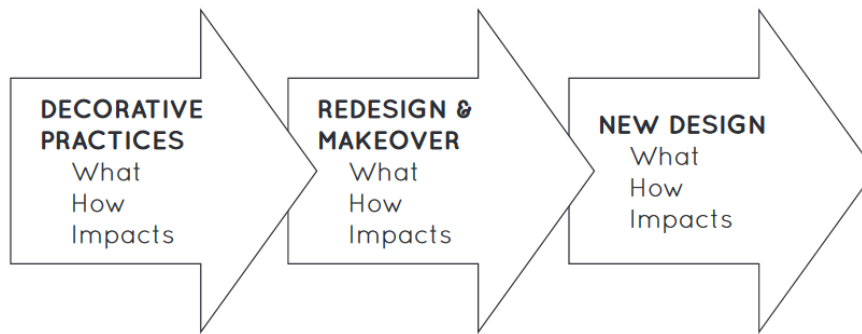
Keskustakirjasto Oodin suunnitteluprosessissa nuorten odotuksia ja mielikuvia kartoitettiin *Kirjasto updated* -projektilla, joka toteutettiin yhdessä ajatushautomo Demos Helsingin kanssa osana Kirjasto treenaa nuoria -hanketta. Kokonaisuuden tavoitteena oli oppia tuntemaan nuoret asiakasryhmänä, tarkastella nuorten mielikuvaa kirjastosta ja kehittää palveluita vastaamaan nuorten tarpeita. Verkkokyselyn, haastattelujen, havainnoinnin ja ryhmähaastattelujen avulla saatiinkin runsaasti arvokasta tietoa: muun muassa nuorten kehittämiä palveluparannuksia sekä asiakasprofiilit palvelujen kehittämisen tueksi. Asiakasprofiileita muodostui kuusi: yhteisölliset hengailijat, itsenäiset suorittajat, kiireettömät nautiskelijat, varovaiset mukautujat, harrastajat ja oman jutun etsijät sekä valikoivat pistäytyjät. (Miettinen 2016.)

Keskustakirjaston kehittämiseen osallistuneet nuoret kokivat kirjaston palvelukulttuurin usein negatiivisena, ja mielikuvat kirjaston laitosmaisuudesta ja seisahtaneesta tunnelmasta tuntuvat istuvan tiukassa. Nuorten mielestä kirjastoon tarvitaan jotain luovaa, inspiroivaa ja perinteisestä poikkeavaa tuomaan pysähtyneeseen tunnelmaan energiaa, ”överielementtejä”. Tiloilta nuoret toivoivat monipuolisuutta ja mukavuutta. Erilaisista työskentelypaikoista voisi valita tarpeen mukaan sopivan, eikä ympäristö saisi pakottaa toimimaan vain yhdellä tavalla. Paras työskentelytila on nuorten mielestä kahvilamainen ja rento. (Miettinen 2016.)

Bernier esittää nuorten kirjastotilojen suunnitteluun kolmitasoista mallia, jossa jokainen taso rakentuu edellisen päälle. Kirjasto valitsee resursseistaan riippuen sen tason, jonka mukaisesti se toimii. Ensimmäisellä tasolla lähdetään liikkeelle pienistä ja helposti toteutettavista muutoksista, jotka tähtäävät visuaalisen elämyksen tuottamiseen ja melko kevyeen muutokseen. Aineistoa tulisi karsia siten, että kokoelma sisältää ainoastaan kaikkein kiinnostavinta aineistoa, joka olisi näyttävästi ja houkuttelevasti esillä. Näin tila toimii ikään kuin näyteikkunana, joka houkuttelee nuoria kirjallisuuden ja muun aineiston pariin. Tilan koristelussa olisi hyvä huomioida paikallisten nuorten tuottama taide vaikkapa vaihtuvin näyttelyin. (Bernier 2010, 117–119.)

Toisella tasolla nuorten tilaa myös sisustetaan ja kalustetaan nuorten toiveiden mukaisesti. Tärkeintä on tehdä tilasta omanlaisensa paikka, joka erottuu selvästi muusta kirjastosta nuorten paikkana. Kalustuksessa tulisi huomioida etenkin istumapaikkojen monipuolisuus. Nuoret tulisi ottaa mukaan valitsemaan kalusteita, värejä ja muita sisustus-elementtejä esimerkiksi fokusryhmien kautta. Nuorille tärkeää on myös tekniikka, eli tila olisi hyvä varustella tietokoneilla ja muulla teknologialla kirjaston resurssien mukaan. (Bernier 2010, 119–121.)

THREE LEVELS OF YA SPACE DESIGN INTENSITY

Kuva 1. Bernierin kolmitasoinen nuorten kirjastotilojen suunnittelemisen malli.

Kolmannella tasolla kirjastoon rakennetaan kokonaan uusi nuorten tila alusta lähtien. Tilan suunnitteluun on varattava reilusti aikaa ja pyrittävä saumattomaan yhteistyöhön arkkitehtien ja muiden ammattilaisten kanssa. Bernier korostaa myös kolmannella tasolla nuorten osallistumista mukaan suunnitteluun. (Bernier 2010, 122.)

Bernier, Males & Rickman (2014, 167, 172–177) tekivät tutkimusta uusimmista amerikkalaisista yleisten kirjastojen nuorisotiloista nuorten osallistumisen näkökulmasta. Tutkimuksessa luotiin nuorten osallistumista kuvaava indeksi (*Youth Participation Index, YPI*) yhdistämään nuorten kirjastotilojen suunnittelua ja nuorten osallistumisen laajuutta. Tutkimuksessa selvisi, että nuorten osallistuminen mukaan tilojen ja palvelujen suunnittelemiseen oli vahvasti yhteydessä moniin positiivisiin tuloksiin, kuten henkilökunnan tyytyväisyyteen, palvelun laatuun, suurempiin nuorten tiloihin ja nuorten vähäisempiin käytösongelmiin. Kirjastoissa, joissa nuorten osallistuminen palvelujen kehittämiseen oli runsasta ja jotka näin ollen saivat korkeimmat pisteet, raportoitiin myös nuorison lisääntyntä kirjastonkäyttöä. Tästä huolimatta monet näistä kirjastoista raportoivat samalla nuoria koskevien sääntöjen lieventämisestä ja vähäisemmästä kurin tarpeesta. Nuorten lisääntynyt kirjastonkäyttö ei siis tutkimuksen mukaan lisännyt käytösongelmia, vaan päinvastoin vähensi niitä, toisin kuin yleisesti luullaan.

3.4 Aiempia tutkimuksia nuorten tiloista yleisissä kirjastoissa

Kirjaston asiakastiloihin liittyvää tutkimusta nuorten näkökulmasta on olemassa varsin vähän (Lin, Pang & Luyt 2015; Bernier, Males & Rickman 2014, 165). Kun tutkimustietoa ei ole saatavilla, kirjastot suunnittelevat ja muokkaavat nuorille suunnattuja tiloja tietämättöminä siitä, kuinka nuoret käyttäytyvät julkisissa tiloissa. Tämän seurauksena kirjastot luovat nuortenosastoja, joissa vallitsee kieltämisen kulttuuri: nuoria kielletään tekemästä monia sellaisiakin asioita, jotka ovat heille normaalia ja hyväksyttävää käytöstä julkisissa tiloissa. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi puhelimen käyttäminen, ryhmässä istuminen tai välipalojen syöminen. Kieltämisen kulttuurista täytyisi kuitenkin pyrkiä eroon. (Bernier ym. 2014, 167.)

Mikkelin kaupunginkirjastossa toteutettiin vuonna 2009 asiakaspalvelun arviointihanke, jonka yhteydessä nuorille järjestettiin työpajoja unelmiensa kirjastosta. Työpajoihin osallistuneet nuoret korostivat toiveissaan yhteisöllisyyttä ja toiminnallisuutta: kirjastossa halutaan viettää aikaa ystävien kanssa, tehdä läksyjä ja syödä eväitä. Nuoret toivoivat kirjastoon myös runsaasti erilaista heille suunnattua toimintaa, kuten kerhoja, esiintyjiä ja teemapäiviä. Tilan tärkeimpinä ominaisuuksina nuoret pitivät sohvia, kirjahyllyjä täynnä kiinnostavaa aineistoa, rentoa ilmapiiriä, monipuolista äänimailmaa sekä tilan värikkyyttä ja viihtyisyyttä. Nuorille suunniteltujen tilojen tulisikin olla joustavia ja taipua monenlaiseen käyttöön. (Launonen 2015, 58–60.)

Kuopion kaupunginkirjastossa toteutettiin vuonna 2014 Nuoret mukaan kirjastotoiminnan kehittämiseen -hanke, jonka avulla tutkittiin 13–19-vuotiaiden mielipiteitä Kuopion pääkirjaston sekä lähikirjastojen tilojen, palvelujen ja tapahtumien kehittamisestä. Tutkimus toteutettiin määrällisenä kyselytutkimuksena sähköisesti ja paperilla, ja sitä jaettiin nuorille muun muassa koulujen kautta. Kyselyyn vastasi kaikkiaan 267 nuorta, joista naisia oli 66 % ja miehiä 34 %. Vastaajista lähes 90 % oli 13–15-vuotiaita. Tutkimukseen vastanneista liki 60 % piti kirjastoa tärkeänä tai melko tärkeänä asiana, ja vielä useampi koki kirjaston huomioivan nuorten tarpeet hyvin tai melko hyvin. Kiitosta saivat erityisesti ystävällinen henkilökunta ja nuorten aineistokokoelma, vaikka uutuusaineiston parempaa saatavuutta toivottiin paljon. (Keränen 2014, 41, 47.)

Yhtenä osana tutkimuksessa olivat mukana Kuopion kaupunginkirjaston tilat. Tutkimuksen mukaan ainoastaan 44 % vastaajista koki käyttämänsä kirjaston tilat viihtyisiksi, mikä on melko pieni prosentti – tosin 37 % ei osannut vastata kysymykseen ja vain 19 % vastasi kieltävästi. Voisi kuitenkin todeta, etteivät nuoret ole tutkimuksen perusteella kirjaston tiloihin täysin tyytyväisiä. Tutkimuksen avoimissa vastauksissa kirjastoon toivottiin pehmeitä ja mukavia kalusteita, lisää värejä, verhoja ja kokonaisuudessaan modernimpaa ilmettä. Osa vastaajista toivoi enemmän rauhallista lukutilaa, osa viihtyisi paremmin elävämmässä ympäristössä, jossa voisi puhua puhelimesta ja jutella. Yleisesti kirjastoon toivottiin nykyistä rennompaa tunnelmaa. (Keränen 2014, 36–37.)

Agosto ym. (2015, 27) toteuttivat Amerikassa laajan nuorten kirjastotiloihin liittyvän tutkimuksen, jossa käytettiin varsin innovatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimukseen valittiin mukaan satunnaisesti 25 yleistä kirjastoa. Jokaiselle valitulle kirjastolle lähetettiin videokamera, jonka avulla kirjaston tuli kuvata muutaman minuutin pituinen esitelyvideo nuorille suunnatuista kirjastotiloistaan. Lisäksi jokaisen kirjaston tuli etsiä yksi nuori kuvaamaan vastaava video samoista tiloista.

Videoaineiston analysoinnin tuloksena saatiin viisi pääkategoriaa siitä, millaisia kirjastotilan ominaisuuksia nuoret ja kirjastonhoitajat arvottivat ja suosittelivat videoilla esiten. Tärkeimpänä oli **fyysinen mukavuus**, käsittäen mukavan kalustuksen, hyvän valaistuksen sekä ikkunat, joista luonnonvalo pääsee sisään tilaan. Toisena kategoriana oli **vapaa-ajan vietto ja tiedontarpeet**, sisältäen mm. vapaa-aikaan liittyvän lukemisen, pääsyn tietokoneille ja yleisen oleskelun. Kolmantena kategoriana oli **tiedonhaku ja opiskeluun liittyvä kirjastonkäyttö**, missä etenkin opiskeluun tarvittavat tilat olivat tärkeitä. Neljänneksi tärkeimpänä korostui **käsitys nuorten omasta tilasta**: lasten ja nuorten osaston välillä tulisi olla selvä raja ja nuorten tulisi päästä osallistumaan tilan sisustamiseen, jotta tila tuntuisi omalta. Viides kategoria oli **kirjaston tehokas markkinointi ja kirjaston toimivat käytösäännöt**. (Agosto ym. 2015, 31–32.)

Suurimmaksi osaksi nuorten ja kirjastoammattilaisten mielipiteet peilasivat Agoston ym. tutkimuksessa hyvin toisiaan. Kirjastoammattilaiset keskittyivät kuitenkin hieman enemmän fyysisiin asioihin, joita kirjastossa jo on ja joita he haluaisivat sinne hankkia. Nuoret puolestaan keskittyivät enemmän siihen, millaisia toimintoja he haluavat toteut-

taa tiloissa. Tutkimuksen perusteella nuorille tarvitaan monikäyttöisiä tiloja, jotka palvelevat sekä ryhmätöiden tekijöitä että yksinään työskenteleviä. (Agosto ym. 2015, 33.)

The San Antonio Public Library's Teen Library avattiin 13–18-vuotiaille asiakkaille toukokuussa 2015. Kirjasto suunniteltiin yhteistyössä nuorista muodostettujen fokusryhmien kanssa. Liikkeelle lähdettiin keskustelemalla siitä, mitä nuoret haluavat mieluiten kirjastossa tehdä. Nuoret puhuivat jatkuvasti hiljaisen, aktiivisen ja sosiaalisen tilan tarpeesta. Alueen nuorten kirjastopalveluita koordinoiva Jennifer Velásquez (2016) toteaa, että on järkevintä suunnitella neutraaleja tiloja, jotka mahdollistavat tilan monipuolisen käytön nuorten tarpeiden mukaan. Nuorille tarkoitetun tilan pitäisi siis palvella samanaikaisesti useita eri funktioita. Velásquez ehdottaa San Antoniossa tehdyn tutkimuksen perusteella nuorten kirjastotilalle kolmiosaista mallia:

1. Osallistumisen tila (*Participation space*): nuorten toivoma aktiivinen ja joustava tila ryhmätöille ja muille yhteisille aktiviteeteille. Tila kannattaa sijoittaa nuorten kirjallisuuden läheisyyteen ja sisustaa monipuolisilla ja muokautuvilla kalusteilla.
2. Rauhoittumisen tila (*Contemplation space*): nuorten toivoma hiljainen ja rauhallinen tila itsenäiseen työskentelyyn, opiskeluun ja lukemiseen. Tilassa on huomioitu yksityisyys ja minimoitu häiriötekijät.
3. Yhteisöllinen tila (*Engagement space*): nuorten toivoma sosiaalinen tila koontumiseen ja yhdessä oleskeluun. Tila kannattaa sijoittaa kirjakokoelman ja muun aineiston läheisyyteen ja sisustaa helposti siirreltävillä kalusteilla sekä asianmukaisella tietotekniikalla.

Nämä kolme tilan eri tyyppiä eivät välttämättä sijaitse fyysisesti toisistaan erillään. Ne kaikki voivat olla olemassa samaan aikaan samassa tilassa. Suunnittelussa on tärkeintä lähteä liikkeelle nuorten tarpeiden selvittämisestä: Miksi he haluavat käyttää kirjastoa? Miten he nykyisin käyttävät kirjastoa? Mitä he haluaisivat tehdä kirjastossa? (Velásquez 2016.)

Myös singaporelaisessa tutkimuksessa (Lin ym. 2015) havaittiin kirjaston toimivan nuorille kolmenlaisena paikkana: sosiaalisena tilana, opiskelutilana sekä paikkana, josta voi

hankkia informaatiota ja viihdettä. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla ja havainnoimalla 16–18-vuotiaita nuoria. Kirjasto toimii nuorille sosiaalisena tilana, jonne jokainen voi taustastaan riippumatta tulla vapaasti ja tavata toisia nuoria. Toiseksi kirjasto toimii opiskelupaikkana: mukana olleet nuoret käyttävät kirjastoa todella mielellään opiskeluun, sillä kirjastossa ei ole sellaisia häiriötekijöitä, joita esimerkiksi kotona koetaan olevan. Kolmanneksi kirjasto on nuorille paikka, jossa he hankkivat aineistoa tiedontarpeisiinsa tai viihdettä vapaa-aikaansa. Tutkimuksessa havaittiin, että nuoret myös selailivat ja lukevat monen eri genren kirjallisuutta opiskelun lomassa. Jos kirjasto haluaa olla tärkeä ja houkutteleva paikka nuorille, sen rajoja ja sääntöjä on muokattava ja huomioitava nuorten erilaiset tarpeet sekä hiljaisemmista että äänekkäämmistä tiloista.

4 KIRJASTOTILA EILEN JA TÄNÄÄN

Tässä luvussa taustoitetaan ensin kirjastotilojen kehitystä tähän hetkeen ja luodaan katsaus suomalaisten kirjastotilojen historiaan. Sen jälkeen tarkastellaan nykyaikaista kirjastoa sosiaalisena ja julkisena tilana, mihin liittyy runsaasti mielenkiintoisia ulottuvuuksia, kuten kirjaston äänimaiseman huomioiminen ja ajatus kirjastosta elvyttävänä tilana.

4.1 Katsaus suomalaisten kirjastotilojen historiaan

Suomen varhaisimpien kirjastojen tiloista on säilynyt vähän tietoja. Ensimmäiset kirjastot olivat lyhytikäisiä ja niiden kokoelmat olivat yleensä pieniä. Kirjastot olivat tuolloin varastoja: kokoelmien säilytykseen tarkoitettuja hyllyjä kirkon sakaristossa tai vaikkapa kirjastonhoitajana toimineen henkilön kotona. Helsinkiin ja Turkuun perustettiin kansankirjastot vuosina 1859–1860. Kyseiset kirjastot olivat niin ikään olemukseltaan lähinnä kirjavarastoja, mutta kirjaston käytön kasvaessa kasvoi vähitellen myös tilan tarve. Tuohon aikaan kaupungit muodostuivat yleensä puutalokortteleista, joissa kirjastot olivat yksi toiminto monien muiden joukossa ja toimivat siellä, minne ne sattuivat mahdumaan. (Aaltonen 2009, 485, 488.)

Ensimmäinen varsinainen yleisen kirjaston oma rakennus Suomessa oli Helsingin kansankirjaston ja lukusalin rakennus vuonna 1880 (Aaltonen 2009, 490). Myös muualla Suomessa oli 1900-luvun taitteessa vireillä useita kirjastojen rakennushankkeita (Aaltonen 2009, 505). Tiloja alettiin suunnitella tuossa vaiheessa siis jo kirjaston toimintoja silmällä pitäen. Helle Kannilan kirjoittamassa Kirjastonhoidon oppaassa vuodelta 1922 (Aaltonen 2009, 514) otetaan kantaa jo avohyllyjärjestelmän, siisteyden sekä tilan viihtyisyyden puolesta. Oppaan julkaisemisen aikaan Suomessa oli vasta seitsemän kirjastoksi suunniteltua rakennusta, mutta vuosikymmenen alkupuolella tiloihin liittyvä ohjaus- ja kehittämistyö sai alkusysäyksensä valtion rahoitusavun ja kirjastotoimen organisoitumisen kautta. Valtion kirjastotoimistossa huomioitiin erityisen hyvin maalaiskunnat, joita avustettiin ja ohjeistettiin myös tilahankkeissa. (Aaltonen 2009, 518, 521, 540).

Maailmansotien välisenä aikana Suomeen nousi muutamia uusia kirjastorakennuksia (Aaltonen 2009, 538). Sodan jälkeisenä jälleenrakennuskautena myös kirjastojen rakentaminen vilkastui. 1950-luvulla Kirjastolehdessä mainittiin noin 70 erilaista kirjastotilahanketta. Kyseisille hankkeille oli tyypillistä varsin ahdas pohjakaava, johon pyrittiin tuomaan lisätilaa erilaisilla parvilla sekä esimerkiksi syvennyksillä. (Aaltonen 2009, 543, 550.) Vuonna 1962 tuli voimaan uusi kirjastolaki, jonka myötä kauppalat ja maalaiskunnat alkoivat saada valtionavustusta kirjastotiloihin. 60-luvulla rakennettiin runsaasti uusia kirjastotiloja pienille paikkakunnille ja lähikirjastoja suuriin kaupunkeihin. (Aaltonen 2009, 561–562.)

Vähitellen rakentamisessa alkoi korostua esteettömyyden tavoite: myös liikuntaesteisillä on oltava pääsy julkisiin rakennuksiin. Samaan aikaan kirjastojen aineistovolyymit kasvoivat ja aineistojen tuli liikkua kätevästi paikasta toiseen, mikä oli huomioitava tilojen suunnittelussa. Valtiollisella ohjauksella oli merkittävä rooli toimivien tilojen suunnittelussa. 1970-luvulla kirjastotilojen elämyksellisyys ja tavoite tilojen viihtyisyydestä oli levinnyt jo lähes koko Suomeen. (Aaltonen 2009, 567, 573.)

1980-luvun aikana kirjasto nousi lopullisesti kunnallisen peruspalvelun asemaan, ja Suomeen kohosi vuosikymmenen aikana yli 200 uutta kirjastoa. Useat näistä uusista kirjastorakennuksista nousivat entisten ahtaiden kirjastojen tilalle, mutta vielä 1980-luvullakin oikean tilamitoituksen määrittäminen kirjastoille oli usein haastavaa. (Aaltonen 2009, 580.) Suomessa 1970-luvun jälkeen suunnitellut kirjastot mukailevat Aaltonen (2009, 601) mukaan ”amerikkalaistyyppisen avoimen pohjakaavan jatkuvan tilan periaatetta”: tilat ovat pääosin avoimia, eikä suljettuja ovia juuri näy.

Tietotekninen kehitys 1990-luvulla vaati kirjastotiloilta joustavuutta. Tiloissa alkoivat näkyä enemmän myös esteettiset arvot ja elämyksellisyys. 2000-luvulle tultaessa kirjastoihin ilmestyi toreja, esiintymislavoja ja kirjastokatuja. (Aaltonen 2009, 602–606.) Tietotekniikan tuomat muutokset näkyvät myös logistisissa ratkaisuissa ja fyysisissä kokeloissa, monien käsikirjastojen siirryttyä kirjaston hyllyiltä verkkoon (Sahavirta & Kyttö 2017, 85). Siirtyminen kokoelmakeskeisestä ajattelusta pois päin on vähentänyt merkittävästi aineistojen varastoimisen tarvetta ja mahdollistanut sitä kautta tilojen avaamista muuhun käyttöön. Ihamäen (2016) mukaan kirjaston asiakastilat ovatkin nousseet

arvoonsa. Välillä asiakkaiden oleskelun tarvetta ei huomioitu kirjastoissa juuri lainkaan, ja tilat täytettiin kirjahyllyillä ja aineistolla. Nyt asiakkaiden oleskelutiloja on huomattavasti lisätty ja aineistoa karsittu niiden tieltä.

Valtion rahoitusapu on ollut merkittävä monien kirjastojen rakentamisessa, sillä ainoastaan suurimmissa kunnissa kirjastojen rakennusprojektit on pystytty rahoittamaan itsestään. Koulutustason noustua myös kirjastoihin liittyvät odotukset ovat nousseet, ja kirjaston käyttäjät ovat ottaneet aktiivisen roolin tilojen käyttäjinä. Esimerkkinä Aaltonen mainitsee massiivisten lainaustiskien purkamisen ja korvaamisen pienemmillä yksilöllisillä palvelupisteillä ja itsepalvelulla. (Aaltonen 2009, 590, 593.) Aaltonen erottaa kirjastotilan kehittämisessä toiminnallisuuden kannalta kaksi murroskohtaa: aineiston siirtymisen suljetusta huoneesta avoimille hyllyille käyttäjien katseltavaksi, ja hyllyjen täyttämien kirjastotilojen muuttumisen myös asiakkaiden oleskelutiloiksi, mikä on mahdollistanut monipuolisen tilan käytön.

4.2 Tämän päivän kirjastotilan ulottuvuuksia

Kuten edellä kuvattu historiakatsaus osoittaa, ovat kirjastot käyneet läpi asiakastilojen valtavan toiminnallisen muutoksen kirjoja säilyttävästä ja varastoivasta tilasta ihmisten kohtaamispaikaksi ja tapahtumien areenaksi. Muutos on ollut nopeaa, eikä henkilökunta ole muutoksen äärellä toimiessaan aina tiennyt, kuinka uudelleenlaiseen työympäristöön tulisi suhtautua. Monet nykyisistä kirjastorakennuksista on suunniteltu vuosikymmeniä sitten, jolloin kirjastot eivät olleet vielä tapahtumapaikkoja eivätkä ihmisten olohuoneita. Tilallisesti erot uusien ja vanhojen kirjastotilojen välillä ovatkin huimia.

4.2.1 Kirjasto sosiaalisena ja julkisena tilana

Vuonna 2013 Mikkelin kaupunginkirjasto koordinoi Pohjois-Savon ELY-keskuksen hallinnoimaa hanketta, jossa arvioitiin Itä-Suomen kirjastojen tiloja suhteessa yleisten kirjastojen laatusuosituksiin ja esteettömyyssuosituksiin. Tutkimuksessa ilmeni, ettei kirjastotiloja ole riittävästi remontoitu muuttuneiden tarpeiden myötä, mikä rajoittaa useiden kirjastojen muunneltavuutta. Monipuolinen kalustus helpottaisi kirjaston asiakastilojen joustavaa käyttöä ja lisäisi kirjaston roolia kohtaamispaikkana. Esimerkiksi

siirrettävät hyllyt tai kirjaston aulatilaa muuntaminen tarvittaessa avoimeksi tilaksi helpottavat tapahtumien järjestämistä kirjastossa. (Launonen 2015, 53–55.)

Mehtonen (2016) on tutkinut kirjastotilaa moniulotteisena digitaalisen kulttuurin paikana. Viimevuosien digitaalinen kehitys on muuttanut tapaamme käsittää kirjasto tilana. Mehtonen analysoi sitä, kuinka digiaika on muovannut ja muovaa edelleen kirjastotilaan liittyvien merkitysten rakentumista. Hän tarkastelee kahta erillistä rakennusprojektia: Helsingin kaupungin keskustakirjastoa ja Helsingin yliopiston pääkirjastoa (Kaisa-talo). Tutkimusaineisto muodostuu puolistrukturoiduista haastatteluista, joita on toteutettu projektien avainhenkilöille. Lisäksi aineistossa on mukana monenlaisia suunnitteluasiakirjoja.

Mehtonen (2016) tarkastelee tilaa monesta eri kulmasta. Hän esittelee aineistoonsa pohjautuvan moniulotteisen kirjastotilan mallin, joka koostuu fyysisestä, sosiaalisesta ja digitaalisesta tilasta. Fyysisellä tilalla tarkoitetaan varsinaista kirjastorakennusta sisustuksineen ja kokoelmineen. Sosiaalinen tila viittaa kirjastoon sosiaalisen kanssakäymisen paikkana ja monimuotoisena julkisena tilana. Digitaalinen tila käsittää kirjaston sähköiset kokoelmat ja palvelut. Tutkimukseen osallistuneet pitivät sekä toiminnallisia että esteettisiä kirjastotilan ominaisuuksia tärkeinä. Toiminnallisista ominaisuuksista tärkeimpinä pidettiin joustavuutta ja monipuolisuutta. Pysyviä rakenteita tulisi siis välttää ja luoda kirjastotilaan monenlaisiin toimintoihin soveltuvia ympäristöjä. Yksi tapa erilaisten ympäristöjen luomiseen on aktiivisuustasoihin perustuva jaottelu: esimerkiksi hiljainen alue, keskittämisen alue ja aktiivinen alue. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että digitalisaatio on yksi tärkeimmistä kirjaston toimintaan vaikuttavista tekijöistä. (Mehtonen 2016.)

Aabø ja Audunson (2012) ovat tutkineet Norjassa kirjaston roolia ihmisten kohtaamispaikkana sekä yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman edistäjänä. Tutkimus on toteutettu osana PLACE-projektia (*Public Libraries Arenas for Citizenship*). Jo tekijöiden aikaisempi tutkimus (Aabø, Audunson & Vårheim 2010) osoitti, että kirjastot toimivat suuressa määrin kohtaamispaikkana. Tutkimusta jatkettiin, jotta saataisiin enemmän tietoa asiakkaiden tavoista käyttää tiloja silloin, kun he eivät lainaa tai palauta aineistoa, sekä siitä, kuinka kirjasto toimii kohtaamispaikkana paikallisessa yhteisössä. (Aabø &

Audunson 2012.) Kun tiedetään, mitä ihmiset todella tekevät kirjastossa, voi kirjastokin valmistautua palvelemaan heitä paremmin ja markkinoimaan heille tehokkaammin palveluitaan.

PLACE-projektin aiemmassa vaiheessa määriteltiin käsitteet korkean intensiivisyyden (*high-intensive*) ja matalan intensiivisyyden (*low-intensive*) kohtaamispaikoista. Silloin, kun yksilö toteuttaa jotain todellista kiinnostuksen kohdettaan, on kyse korkean intensiivisyyden toiminnasta. Vastaavasti silloin, kun hän esimerkiksi paneutuu aiheeseen, josta ei ole kovinkaan kiinnostunut, on kyse matalan intensiivisyyden toiminnasta. (Aabø ym. 2010.)

Uudempi tutkimus toteutettiin kolmessa eri toimipistekirjastossa Osllossa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin havainnointia ja lyhyitä haastatteluja. Kaikkiaan havainnointia tehtiin 75 tuntia. Tutkimuksessa ilmeni, että suuri osa asiakkaista käytti kirjastoa työhön, opiskeluun, perheeseen tai muihin elämän tärkeisiin asioihin liittyen. Tällöin kirjasto toimi korkean intensiivisyyden kohtaamispaikkana. Silti monille näille asiakkaille kirjasto toimi samalla käyntikerralla myös matalan intensiivisyyden paikkana: työskentelyn lomassa he rentoutuivat esimerkiksi tilassa kävellen ja aineistoa selaillen. Kirjastoa käytetään siis lukuisiin erilaisiin tarkoituksiin. Monelle kirjasto on työhön ja opiskeluun liittyvä toinen paikka, mutta kirjastoa käytetään myös kodin jatkeena eli ensimmäisenä paikkana. (Aabø & Audunson 2012.)

Tutkimuksessa tiedusteltiin kirjastossa opiskelevilta henkilöiltä syytä siihen, miksi he haluavat opiskella juuri yleisessä kirjastossa oppilaitoskirjaston tai kodin sijaan. Yhtenä syynä mainittiin se, että erilaisten ihmisten havainnoiminen opiskelun lomassa on antoisaa. Toisena syynä mainittiin tarve opiskella rauhallisessa paikassa, jossa voi kuitenkin välillä pitää taukoa ja käydä pyörähtämässä ihmisten parissa. (Aabø & Audunson 2012.) Tutkimuksessa ilmennyt sosiaalinen näkökulma on erityisen kiinnostava, sillä molemmissa mainituissa seikoissa korostuu muiden ihmisten keskuudessa oleminen.

4.2.2 Kirjaston äänimaisema

Sahavirta ja Kytö (2017) ovat tarkastelleet muuttuneen kirjastoympäristön äänimaisemaa *Yleisten kirjastojen muuttuva äänimaisema* -hankkeessa, joka on ensimmäinen laa-

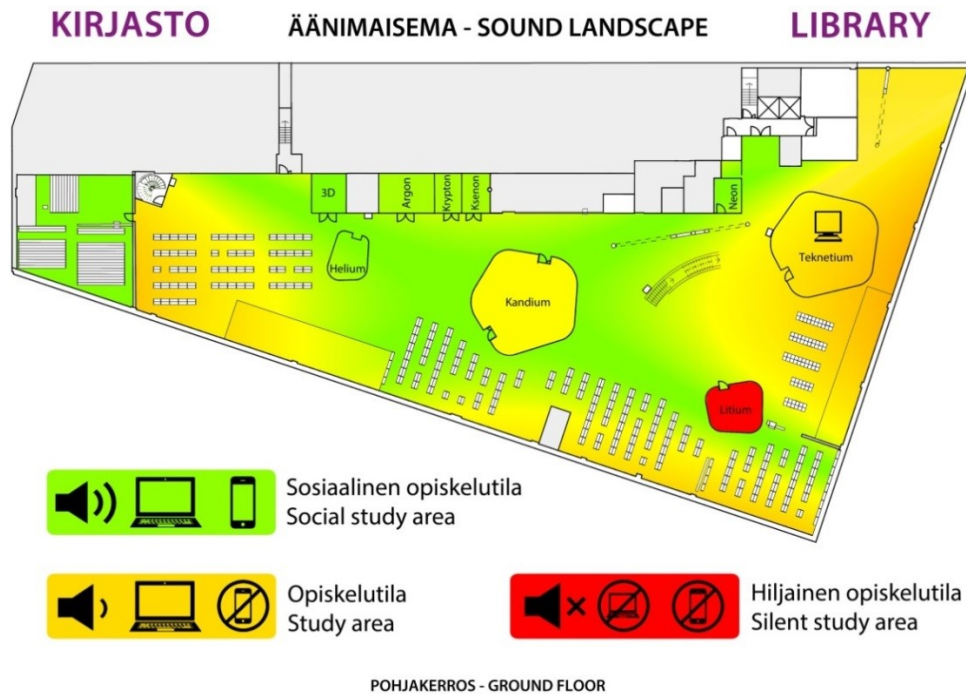
ja tutkimus suomalaisten kirjastojen äänimaisemasta. Tutkimushanke toteutettiin useassa eri osassa ja pienemmässä osaprojektissa vuosina 2015–2016 (Helsingin kaupungin kirjasto teetti esiselvityksen kirjastojen äänimaisemasta jo vuonna 2014). Hankkeen yhteydessä kirjastojen äänimaisemia tutkittiin viidessä erilaisessa yleisessä kirjastossa muun muassa äänimaisemaaänitysten, haastattelujen ja akustisten mittausten avulla.

Hiljaisuus yhdistetään mielikuvissa kirjastoihin vielä nykyäänkin, vaikka äänimaisema alkoi murtua jo 1990-luvulla. Mikä kirjastojen äänimaailmaa on sitten muuttanut sitten? Sahavirta ja Kytö (2017, 85) mainitsevat yleisen käyttäytymissääntöjen muutoksen julkisissa tiloissa: nykyisin tiloissa hyväksytään aikaisempaa rennompi oleskeleminen, eikä lasten äänenkäyttöä pyritä rajoittamaan enää niin paljon kuin ennen. Myös matkapuhelimet, tietotekniikka ja monikulttuurisuuden lisääntyminen ovat tuoneet uusia ääniä kirjastoympäristöön. Kirjastoissa työskennellään, oleskellaan, pelaillaan ja kohdataan ihmisiä. Sahavirta ja Kytö toteavat, että kirjastot ovat jopa saattaneet rohkaista äänimaailman muutosta. Ovatko kirjastot halunneet ravistella yltään hiljaisuuden mielikuvat? Joka tapauksessa ilman uusia palveluja ja toimintoja kirjastot eivät olisi voineet säilyttää asemaansa merkittävänä kunnallisena peruspalveluna: on ollut pakko muuttua ja kulkea eteenpäin yhteiskunnan muutosprosessin matkassa.

Äänimaiseman suunnittelu kirjastoissa on koettu Sahavirran ja Kydön (2017, 87) mukaan usein haastavana, ja kirjastoammattilaiset ovatkin joutuneet kamppailemaan kahden vaihtoehdon välillä: salliako tilaan enemmän ääntä vai pitääkö kiinni tilan rauhallisuudesta. Asiakaspalautteissa toivotaan usein tasaisen paljon rauhallista pakopaikkaa ja urbaania tapahtumakeskusta. Asiakkaat kokevat tämän päivän kirjastolla olevan siis kaksi eri merkitystä.

On huomattava, että *hiljaisuutta* kaipaavat asiakkaat eivät todellisuudessa toivo täydellistä äänettömyyttä vaan miellyttävän rauhallista tilaa. Helsingin kaupunginkirjaston teettämän äänimaisema-hankkeen esiselvityksen mukaan kirjastoammattilaiset pitivät ideaalitulana kirjastoa, jossa on erillisiä hiljaisia tiloja tai erilaisia äänivyöhykkeitä. (Sahavirta & Kytö 2017, 88.) Hyvä esimerkki tällaisten tilojen suunnittelusta on Tampereen teknillisen yliopiston kirjasto, jossa on muun muassa erillisiä, suljettavia ryhmätyötiloja ja hiljaisia lukutiloja. Kirjaston erilaiset tilat on määritelty väreillä: mitä enemmän

värejä, sitä sosiaalisempi tila. Tummat sävyt viestivät puolestaan rauhallisesta tilasta. Tilojen käyttöä kirjastossa helpottaa kirjaston oma äänimaisemakartta.

Kuva 2. TTY:n kirjaston äänimaisemakartta. TTY Kirjasto.

Äänimaisema on usein jäänyt kirjastoarkkitehtideiltä suunnittelematta, ja sen sijasta tilasuunnittelussa on keskitytty esteettisyyteen, funktionaalisuuteen ja hintaan. Äänimaisema on syntynyt tilaan siinä sivussa, ikään kuin sivutuotteena. Äänimaisemasta puhuttaessa on tärkeää huomata, että kyseessä on jatkuvasti muuttuva ja hetkittäinen ilmiö. Osasyyn nykyisille äänimaisemaan liittyville ongelmille löytyy varmasti kirjastojen muuttuneista toiminnoista, sillä sellaiseen tilaan ei tarvita ääntä vaimentavia elementtejä, jonka ajatellaan olevan muutenkin hiljainen tila. Sen sijaan uudemmissa kirjastorakennuksissa myös tilojen akustiikka on suunniteltu vastaamaan tilan toimintoja ja tarpeita. (Sahavirta & Kytö 2017, 97–98, 100.)

Sahavirta ja Kytö (2017, 100–101) listaavat tutkimushankkeessa ilmenneitä keskeisimpiä kirjastotilojen ongelmia: tiloissa on liikaa ikkunoita, betonikattoja ja kovia lattiaita, siis heijastavia pintoja. Lisäksi ääni pääsee kantamaan helposti kirjastosaleissa, sillä ne ovat avaria ja suuria tiloja, eikä ääniä vaimentavia elementtejä juurikaan ole. Ratkaisujakin onneksi löytyy, eikä tilanteen kohentaminen vaatisi usein kovin suuria muutostöi-

tä. Ilmastoinnin ääntä voi nostaa voimakkaammaksi, jolloin se peittää paremmin puheensorinan alleen. Akustiikkalevyjä tai akustista ruisketta voi asennuttaa kaikille mahdollisille katto- ja seinäpinnoille kaiunnan hillitsemiseksi. Myös erilaisia tilanjakajia voi käyttää ääneltään erilaisten tilojen välillä eristämään ääntä. (Santaholma 2016.)

Luennossaan opetusministeriön kirjastopäivillä syksyllä 2016 Sahavirta kertoi akustisista parannustöistä, joita hankkeen yhteydessä oltiin toteuttamassa mukana oleviin kirjastoihin. Akustiikan parantaminen ei välttämättä ole aina esteettistä, mutta sekin on mahdollista erilaisilla akustoivilla taideteoksilla. Esimerkiksi vuonna 2012 avatussa Seinäjoen pääkirjasto Apilassa on katossa kaunis akustoiva reliefi.

Kuva 3. Akustoiva taideteos Seinäjoen pääkirjastossa. Kuva: Jukka Kontkanen.

4.2.3 Kirjasto elvyttävänä tilana

Parhaillaan rakennettavan keskustakirjasto Oodin suunnitteluprosessi on ollut monipuolinen ja osallistava. Yksi kirjaston suunnitteluprosessin yhteydessä järjestetyistä kampanjoista oli *Unel-moi!*-kampanja, jossa kerättiin kaupunkilaisten näkemyksiä unelmiensa kirjastosta keväällä 2012. Kampanja tuotti peräti 2300 ideaa suunnittelun avuksi. Määrällisesti eniten toiveita esitettiin rentoutumisen ja rauhallisuuden puolesta. Arjen

kiireen ja jatkuvan hälyn vastapainoksi kaivataan yhä enemmän rauhoittumista ja hiljentymistä. (Miettinen 2014.)

Unel-moi!-kampanjan tuloksissa todetaan samaa kuin Sahavirta ja Kytö edellä: ihmisten mielikuva hiljaisuudesta ei ole täysin äänetön. Kirjastojen perinteisiä hiljaisia tiloja pidetään jopa kolkkoina ja painostavina. Asiakkaat tarkoittavat hiljaisuudella rauhoittavaa tilaa, jossa kuuluu esimerkiksi luonnon ääniä tai rauhallista musiikkia. Kyse on arjesta irtautumisesta ja rentoutumisesta, moniaistisesta kokemuksesta, johon usein liitetään myös ympäristön pehmeys ja sosiaaliset ulottuvuudet: tilassa ei rauhoituta yksin, vaan yhdessä muiden kanssa. (Miettinen 2014.) Hiljaisuuden toive on nykyaikana saanut siis tavallaan uudenlaisen merkityksen. Jatkuvat ärsykkeet seuraavat meitä lähes kaikkialle, ja kirjastolla on mahdollisuus toimia täydellisenä pakopaikkana. Yksi kampanjaan osallistunut kiteytti mielestäni hyvin tämän kasvavan trendin: ”Kirjastossa olisi ihana upota unelmiin, unohtaa ympäristö kokonaan ja havahtua tuntien päästä.” (Keskustakirjasto 2017.)

Ihmisten tarpeet hiljaisesta tilasta viittaavat siis pohjimmiltaan elpymisen tarpeeseen, palautumiseen ja rentoutumiseen. Rachel ja Stephen Kaplan kehittivät vuonna 1989 teorian luonnon elementtien elvyttävistä ominaisuuksista, jota on nykyisinkin hyödynnetty tilojen suunnittelussa. Teorian (*Attention Restoration Theory, ART*) mukaan luonnon elementit helpottavat henkistä väsymystä ja parantavat keskittymiskykyä. (Kaplan 1995, 169.)

ART-teorian mukaan elvyttävä tila muodostuu neljästä elementistä. Ensimmäinen on **poissaolon tunne** (*being away*): mahdollisuus paeta arjen aktiviteetteja. Ihmiset lähtevät usein arkea pakoon miellyttävään luonnonympäristöön, kuten metsään tai järven rannalle. Urbanissa kaupunkiympäristössä järven rannalle pakeneminen voi olla kuitenkin mahdotonta. Niinpä poissaolon tunne ja arjesta pakeneminen olisi voitava saavuttaa muiden keinojen avulla. Toinen elementti on **kiehtovuus** (*fascination*): ympäristössä on kiinnostavia virikkeitä, jotka kiinnittävät vaivattomasti huomion mutta eivät kuitenkaan häiritse. Luonto on täynnä juuri tällaisia kevyesti kiehtovia asioita (*soft fascinations*), kuten värisevät lehdet puissa tai taivaalla lipuvat pilvet. Kolmas elementti on **tilan ja ajan tuntu** (*extent*): tunne, että ympäristöön voi uppoutua ja tilassa voi viipyä kai-

kessa rauhassa. Neljäs elementti on **yhteensopivuus** (*compatibility*): tila on tasapainoinen ja käyttäjälleen helppokäyttöinen. (Kaplan 1995, 174.)

Yksi esimerkki ART-teorian hyödyntämisestä löytyy Lahden ammattikorkeakoulusta, jossa siirrytään uudelle kampukselle vuonna 2018. ART-teorian neljää elementtiä on hyödynnetty uusien kirjastotilojen suunnitteluprosessissa. Poissaolon tunteeseen vastataan esimerkiksi viemällä kirjastoa kahvilan puolelle. Kiehtovuutta pyritään lisäämään tuomalla tilaan erilaisia luonnonelementtejä. Tilan ja ajan tuntuun vaikutetaan muun muassa hiljentämällä käytäviltä kantautuvaa hälyä ja hankkimalla kirjastoon erilaisia keskittymistä helpottavia kalusteita. Yhteensopivuus huomioidaan pitämällä tilat helppokäyttöisinä ja huolehtimalla toimivasta ohjauksesta ja opasteista. Lisäksi tiloissa käytetään runsaasti luonnon värejä ja lämpimiä sävyjä. (Willman 2016.)

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa nuorten ajatuksia siitä, millainen nuorten oma tila kirjastossa tulisi olla ja mitä nuoret haluaisivat kirjastossa tehdä. Nuorten palveluita on tärkeää kehittää yhteistyössä nuorten kanssa, ottamalla nuoret mukaan suunnitteluun ja antamalla heille mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin.

Tutkimuksen taustalla vaikuttavat kirjastolaki ja nuorisolaki. Uudessa kirjastolaissa on mainittu ensimmäistä kertaa tilojen tarjoaminen yhtenä yleisen kirjaston tehtävänä: ”tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan” (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016 § 6). Nuorisolaki (1285/2016) pyrkii puolestaan edistämään nuorten mahdollisuutta osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Lain mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa (§ 24).

Tutkimuksen pääkysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia asioita nuoret arvostavat kirjastotilassa ja mistä ominaisuuksista *hyvä* nuorten kirjastotila rakentuu?
2. Millaisia asioita nuoret haluavat kirjastossa tehdä? Mihin eri tarkoituksiin tilan täytyy taipua?

Pääkysymysten alla tarkastellaan erityisesti seuraavia kysymyksiä:

- Millaista aineistoa nuorten kirjastotilassa tulisi olla?
- Kuinka tila tulisi kalustaa, sisustaa ja valaista?
- Millainen olisi tilan värimaailma?
- Millainen äänimaisema ja tunnelma tilassa tulisi olla?
- Millaisella tekniikalla tila tulisi varustaa?
- Millaisia ovat nuorten mielikuvat Kuopion pääkirjastosta ja kuinka nuoret tällä hetkellä käyttävät kirjastoa?
- Millaisia vapaa-ajanviettopaikoja ja -paikkoja nuorilla on?

5.2 Kuopion kaupunginkirjasto

Kuopion kaupunginkirjasto – Pohjois-Savon maakuntakirjasto on perustettu vuonna 1872. Vuonna 2016 Kuopion kaupunginkirjastoon kuului pääkirjaston lisäksi 13 lähikirjastoa, kolme kirjastoautoa ja yksi laitoskirjasto Niuvanniemen sairaalassa. (Kuopion kaupunginkirjaston toimintakertomus 2016.) Kirjasto on toiminut maakuntakirjastona vuodesta 1967 lähtien ja se jatkaa alueellisena kehittäjäkirjastona 1.1.2018 alkaen, käsitäten Pohjois-Savon maakunta-alueen lisäksi myös Etelä-Savon alueen.

Tämän tutkimuksen aihe on suunniteltu yhteistyössä kirjastotoimenjohtajan kanssa. Lisäksi olen konsultoinut tutkimuksen alussa lasten- ja nuortenosaston henkilökuntaa. Kuopion kaupunginkirjastossa halutaan panostaa aiempaa enemmän nuorille suunnattuihin kirjastopalveluihin ja kehittää nuorille omia tiloja kirjastoon. Lisäksi pääkirjaston tiloja uudistetaan lähivuosina myös muutoin, muun muassa museon yhdistyessä kirjastorakennukseen. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään Kuopion kaupunginkirjastossa lähitulevaisuudessa, kun nuorten kirjastopalveluita ja nuorten omia tiloja kehitetään. Työskentelen itse Kuopion kaupunginkirjastossa osastonjohtajana ja tulen olemaan mukana työryhmässä, joka suunnittelee ja organisoii nuorten kirjastopalveluita.

Kuva 4. Kuopion kaupunginkirjaston markkinointimateriaalia. Kuopion kaupunginkirjasto.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Kyseessä on laadullinen tutkimus, joka toteutettiin teemahaastatteluna yläasteikäisille nuorille. Koska tutkimuksessa pyritään muodostamaan joukon (nuorten) käsityksiä, soveltuu ryhmähaastattelu Vilkan (2015, 123) mukaan tutkimukseen yksilöhaastattelua paremmin. Ryhmähaastattelun etuja ovat myös haastattelutilanteen rentous yksilöhaastatteluun nähden ja osallistujien keskinäinen vuorovaikutus, jonka kautta haastattelussa voidaan saada tietoa yksilöhaastattelua laajemmin. Ryhmähaastatteluun osallistuvien sopiva määrä on noin 4-8 henkilöä yhtä tilannetta kohden. Haastateltavien olisi hyvä olla melko homogeeninen ryhmä, jotta kysymykset ymmärretään samalla tavalla ja saadaan aikaan keskustelua. Ryhmähaastattelun tavoitteena on melko vapaamuotoinen keskustelutilanne. (Eskola & Suoranta 1998, 94–97.)

Teemahaastattelussa tutkimusongelma jaetaan teemoiksi, jotka voidaan käsitellä haastattelussa missä järjestyksessä tahansa, kunhan järjestys on luonteva ja juonellinen. Teemahaastatteluun voi myös yhdistää erilaisia tehtäviä. (Vilkka 2015, 124.) Tässä tutkimuksessa ryhmähaastattelujen yhteydessä suoritetaankin muutamia työpajamaisia tehtäviä, jotta nuorten ajatuksista saadaan mahdollisimman monipuolista ja laadukasta tietoa. Työpajamaiset tehtävät toimivat teemahaastattelun tukena, inspiroiden ja herättäen ajatuksia.

Laadullisessa tutkimushaastattelussa tulisi aina välttää selkeitä kyllä/ei -kysymyksiä ja pyrkiä saamaan tutkittavat kuvailemaan ja kertomaan esimerkkejä. Koehaastattelujen tekeminen on suositeltavaa, jotta väärinymmärryksiä ei tulisi. Taustatiedoista on usein hyötyä teemahaastattelussakin, ja ne tulisi aina määritellä tutkimusongelmasta käsin. (Vilkka, 2015, 128–131.) Tässä tutkimuksessa taustatietona kysytään sitä, käyttävätkö nuoret kirjastoa ja mitä he tekevät vapaa-ajallaan. Nämä kysymykset antavat hyvää taustatietoa tutkimuskohteena olevien nuorten maailmasta.

Haastattelun haittapuolina Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 206–207) mainitsevat haastattelun työläyden ja aineiston konteksti- ja tilannesidonnaisuuden: haastattelututkimuksen suunnittelu ja haastattelijan roolin omaksuminen vie aikaa, ja tutkittavat saat-

tavat puhua tai esiintyä haastattelussa toisella lailla kuin jossain muussa tilanteessa. Näin ollen haastattelututkimuksen tulosten yleistämisessä ei tulisi liioitella.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on olla emansipatorinen, mikä Vilkan (2015, 125) mukaan merkitsee laadullisessa tutkimuksessa sitä, että tutkimus pyrkii lisäämään myös tutkittavien ymmärrystä asiasta ja vaikuttamaan myönteisesti tutkittavien käsityksiin. Tässä tapauksessa tutkimus pyrkii lisäämään mukana olevien nuorten ymmärrystä kirjastopalveluista, murtamaan mahdollisia vanhahtavia käsityksiä ja parantamaan kirjaston imagoa nuorten silmissä.

5.4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimukseen osallistui yhteensä 21 nuorta, joista tyttöjä oli 15 ja poikia 6. Näin ollen tyttöjen osuus haastatelluista oli 71 % ja poikien osuus 29 %. Tutkimusta varten nuoret jaettiin sattumanvaraisesti neljään ryhmään, joista yhdessä ryhmässä oli 6 nuorta ja muissa 5. Kaikissa ryhmissä oli sekä tyttöjä että poikia. Opettaja ei ollut paikalla haastattelutilanteissa.

Kunkin ryhmän kanssa tavattiin kerran, ja jokaisen haastattelukerran kesto oli noin 45 minuuttia. Nuoret saatiin mukaan tutkimukseen yhteistyössä paikallisen yläasteen kanssa, sillä tutkimukseen osallistuminen sopi mainiosti uuden opetussuunnitelman mukaiseen koulutyöhön. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat haastatteluhetkellä 7. luokkalaisia.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 85) toteavat, ettei laadullisessa tutkimuksessa pyritä yleistämään asioita tilastollisesti, vaan kuvaamaan, ymmärtämään ja tulkitsemaan. Näin ollen tutkittavilla tulisi olla kokemusta tutkittavasta ilmiöstä, ja tiedonantajien valitsemisen tulisi olla harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. Tähän tutkimukseen osallistuneet nuoret opiskelevat kuvataidepainotteisella luokalla, joten he omasivat ainakin jonkin verran kokemusta ja näkemystä tutkimuksen aihepiiristä.

Kun haastattelu kohdistuu nuoriin, tulisi haastatteluympäristön olla mahdollisimman luonnollinen (Eder & Fingerson 2002, 183). Niinpä tämä tutkimus toteutettiin koulussa,

oppilaiden omassa luokassa. Näin haastattelutilanne oli nuorille luonnollinen ja vähemmän jännittävä. Haastattelut nauhoitettiin, minkä lisäksi tutkija teki haastattelujen aikana muistiinpanoja tallenteen tueksi. Aineiston myöhempää käsittelyä varten jokainen haastateltava sanoi alussa etunimensä ja vastasi kahteen taustakysymykseen, mutta nimitietoa käytettiin ainoastaan aineiston purkamisen apuna.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 73) mukaan haastattelussa oleellista on pyrkiä saamaan mahdollisimman paljon tietoa käsiteltävästä asiasta, joten haastattelun kysymykset, teemat tai aihe on perusteltua antaa haastateltaville jo etukäteen tutustuttavaksi. Tässä tutkimuksessa opettajaa pyydettiin kertomaan nuorille etukäteen, mitä aihetta tutkimus koskee. Lisäksi nuoria pyydettiin miettimään hieman ennakoon unelmiensa kirjastotilaa tai yleisemmin sellaista paikkaa, jossa on mukava olla. Opettajan kautta nuorten vanhemmille toimitettiin tiedote, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta, tutkimusmenetelmästä ja anonymiteetin säilymisestä. Viestiin liitettiin mukaan tutkijan yhteystiedot mahdollisia kysymyksiä varten. Varsinaista tutkimuslupaa ei tarvita haastatteluun, jossa ei käsitellä mitään henkilötietoja eikä arkaluonteisia aiheita, mutta viestin toimittamisesta vanhemmille sovittiin yhdessä opettajan kanssa. Nuorille korostettiin osallistumisen vapaaehtoisuutta ja kerrottiin selkeästi, mistä tutkimuksessa on kyse.

Teemahaastattelu jakaantui kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa pyrittiin kartoittamaan nuorten vapaa-ajanvieton tapoja ja paikkoja. Lisäksi vertailtiin sitä, mitä nuoret tekevät nykyisin kirjastossa ja mitä he haluaisivat tehdä kirjastossa, mikäli se voisi olla ihan mitä tahansa.

Toinen osa koostui työpajatyöskentelystä. Ensin haluttiin selvittää nuorten mielikuvia Kuopion pääkirjastosta tilana. Nuorille näytettiin kaksi saman koulun 9. luokkalaisten kuvaamaa lyhyttä videota pääkirjaston tiloista, jotta kirjaston tilaratkaisut olisivat varmasti kaikilla mielessä. Tämän jälkeen nuorten tuli kirjoittaa yhdessä pahville kaikenlaisia asioita, mitä heille tulee pääkirjaston tiloista mieleen. Työpajatehtävä jatkui unelmien kirjastotilan pohtimisella. Nuorille näytettiin kuvaesitys 15 erilaisesta tilasta, ja nuorten tuli kommentoida esityksen aikana näiden tilojen ominaisuuksia ja yksityiskoh-
tia. Tämän jälkeen nuoret saivat kirjoittaa yhdessä toiselle pahville sanoja tai asioita, joita he yhdistävät unelmiensa kirjastotilaan.

Kolmannessa osassa nuorten kanssa pohdittiin konkreettisesti, millainen nuorten oma tila kirjastossa voisi olla. Nuorten ajatuksia kartoitettiin aineistoon, kalustukseen, sisustukseen ja valaistukseen, äänimaailmaan ja tunnelmaan, tekniikkaan sekä värimaailmaan liittyen. Värimaailman pohtimisessa hyödynnettiin laajaa värikorttien valikoimaa, joiden avulla nuoret saivat pohtia nuorten kirjastotilan värejä ja luoda mieleisiään väriyhdistelmiä.

5.5 Aineiston käsittely

Varsinaista haastatteluaineistoa kertyi kaikkiaan 155 minuuttia ja 19 sekuntia. Aineisto litteroitiin sanasta sanaan, teemoiteltiin ja pelkistettiin analyysiä varten. Teemoittelussa hyödynnettiin teemahaastattelun runkoa, josta muodostettiin käsiteltävät pääteemat seuraavasti:

- a) toiminnot
- b) aineisto
- c) kalustus, sisustus ja valaistus
- d) äänimaisema ja tunnelma
- e) tekniikka
- f) värimaailma.

Kaikkien ryhmien vastaukset yhdistettiin kunkin teeman alle ja käsiteltiin yhdessä. Mikäli nuoret puhuivat jonkin teeman yhteydessä jostakin toisesta teemasta, siirrettiin kommentit kyseisen teeman alle. Aineistoa luettiin teemoittain huolella läpi ja siitä tehtiin huomioita sekä poimittiin kiinnostavia asioita ja sitaatteja. Lopuksi litteroitu aineisto muutettiin taulukoksi, ja litteroitujen rivien viereen lisättiin sarakkeet pelkistyksille. Aineisto pelkistettiin siten, että myös alkuperäinen teksti säilyi samassa taulukossa.

Taulukko 1. Esimerkki litteroinnin pelkistyksestä.

P6 valosa	VALOISA
T15 mut ei liian valosa	EI LIIAN VALOISA
T14 semmonen luonnonvalosa, ei mitään niin paljoo lamppuja	LUONNOVALOA (EI LIIKAA LAMPPUJA)
P6 vähän lamppuja ja sit luonnon valoo ikkunas-ta	LUONNOVALOA (EI LIIKAA LAMPPUJA)
T14 luontoa esille	LUONTO
P5 ja sit et siellä ois paljo vaaleeta niin se käytännössä lisää tois sitä valosuutta	VAALEITA SÄVYJÄ (VALOISUUS)
T12 mut ei valkosta vaan vaaleita värejä	VAALEITA SÄVYJÄ (EI VALKOISTA)

Tämän jälkeen aineistoa analysoitiin lisää järjestämällä se uudelleen pelkistettyjen termien perusteella, jonka kautta hahmotettiin tiettyjen termien esiintyvyys tutkimusaineistossa. Näin voitiin tarkastella samaan asiaan liittyviä kommentteja yhdessä. Esiintyvyyshikeyden tarkastelun ja aineiston huolellisen lukemisen perusteella muodostettiin kokonaiskuva kustakin teemasta. Työpajatehtävien aineistot käsiteltiin muuten samoin, mutta koska nuoret pohtivat tehtävien yhteydessä kaikkia teemoja, täytyi vastaukset ensin pelkistää ja sen jälkeen teemoitella. Lopuksi aineisto järjestettiin teemojen mukaiseen järjestykseen. Näin työpajatehtävien aikana käytyjä keskusteluja ja työpajatehtävissä syntyneitä aineistoja (pahveja) oli helppo hyödyntää kunkin teeman käsittelyn yhteydessä. Työpajatehtävien aineistot täydensivät erinomaisesti muuta haastattelua-

Taulukko 2. Esimerkki työpajatehtävien pelkistyksistä ja teemoittelusta.

Enemmän rakkauskirjoja (kirjoitettu sydämen sisään)	RAKKAUSKIRJOJA	AINEISTO
Energisoiva tila mutta osa voisi olla rauhallinen	ENERGISOIVA TILA, RAUHALLINEN TILA	TUNNELMA
Harmaan- tai tummansininen	VÄRIT (HARMAAN- TAI TUMMANSININ)	VÄRIT
Hieromatuoli	HIEROMATUOLI	KALUSTUS
Hyvät loikoilupaikat	LOIKOILUPAIKKOJA	KALUSTUS
Hämärää	HÄMÄRÄ	VALAISTUS

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 92–93) korostavat laadullisen tutkimuksen usein suurta aineistomäärää, josta tutkija löytää helposti paljon mielenkiintoisia asioita. On tärkeää

rajata tutkittava ilmiö ja keskittyä analyysissä ainoastaan siihen. Analyysiin tulee myös valita näkökulma sen mukaan, hakeeko tutkija aineiston pohjalta samankaltaisuutta vai erilaisuutta. Tässä tutkimuksessa ei pyritä niinkään tekemään vertailua esimerkiksi tyttöjen ja poikien välillä, vaan hakemaan nimenomaan yhtenäisiä näkemyksiä mahdollisimman monia nuoria miellyttävien tilaratkaisujen tekemiseksi.

Eskolan ja Suorannan (1998, 98) mukaan aineiston analyysiin kannattaa edetä välittömästi haastattelutilanteen jälkeen, jolloin tilanne on vielä hyvin tutkijan muistissa. Ryhmähaastattelun tallentamiseen liittyy usein teknisiä ongelmia, joihin tutkijan kannattaa varautua etukäteen testaamalla nauhuria ja suunnittelemalla, kuinka tietyt henkilöt voidaan tarvittaessa tunnistaa ääninauhalta. Haastattelun alussa esitetyt taustakysymykset toimivat tässä tutkimuksessa ääninäytteinä, minkä lisäksi tein haastatteluiden aikana kevyitä muistiinpanoja. Haastattelut pyrittiin purkamaan mahdollisimman pian haastattelutilanteiden jälkeen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Vastaajien taustatiedot ja mielikuvat Kuopion pääkirjastosta

Kaikki mukana olleet nuoret käyttivät kirjastoa edes jonkin verran. Suurin osa (52 %) käyttää kirjastoa säännöllisesti muutamia kertoja kuukaudessa. Eniten nuoret käyttävät pääkirjastoa, joka oli kaikille tutkimukseen osallistuneille tuttu paikka. Lisäksi noin puolet kertoi käyvänsä säännöllisesti myös asuinalueen lähimmässä lähikirjastossa tai kirjastoautossa.

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten joukossa oli saman verran kirjaston suurkuluttajia (24 %) sekä sellaisia, jotka käyttävät kirjastopalveluita hyvin vähän (24 %). Yhtään kirjaston ei-käyttäjää ei ollut mukana tutkimuksessa, vaikka monet nuoret kertoivatkin kaveripiiriinsä sisältyvän henkilöitä, jotka eivät käytä kirjastoa lainkaan.

Nuorten mielikuvia pääkirjastosta kartoitettiin toiminnallisen tehtävän avulla. Ensin nuoret katsoivat kaksi pääkirjaston tiloista kertovaa lyhyttä videota, jotka saman koulun oppilaat olivat kuvanneet erään kurssin yhteydessä. Vaikka ilmeni, että pääkirjasto on kaikille tutkimukseen osallistuneille tuttu paikka, niin videoiden avulla nuoret pääsivät muistelemaan paremmin pääkirjaston tilaratkaisuja. Videot esittelivät etenkin nykyistä, lastenosaston yhteydessä sijaitsevaa nuortenosastoa, sekä musiikki- ja kieliosastoa, jonne uusi tila mahdollisesti tullaan toteuttamaan. Videoiden jälkeen nuoret saivat ryhmissä keskustella, millainen pääkirjasto on heidän mielestään tilana. Nuoret saivat kirjoittaa ajatuksiaan yhdessä suurelle pahville. Heitä kannustettiin pohtimaan niin negatiivisia kuin positiivisiakin asioita ja kirjoittamaan tai piirtämään spontaanisti kaikki asiat, jotka tulevat mieleen.

Nuorten käymien keskustelujen ja kirjoitusten perusteella he pitävät Kuopion pääkirjastoa hieman tylsänä ja ankeana tilana, jota hallitsevat vahvasti kirjahyllyt ja aineisto. Tilassa ei ole mitään erityistä tai hauskaa, joka kiinnittäisi positiivisella tavalla nuorten huomion. Myös värimaailma näyttäytyy nuorille tylsänä ja mielikuvituksettomana. Nuoret kokevat, ettei heille ole pääkirjastossa kunnollisia oleskelutiloja eikä oikein mi-

tään varsinaista tekemistä. Osa nuorista kokee tilan myös vanhanaikaisena sekä hieman sekavana.

Positiivisena asiana nuoret pitävät etenkin pääkirjaston valoisuutta ja rauhallisuutta. Pääkirjasto on nuorten mielestä mukavan suuri ja valoisa, joskin tilan voisi nuorten mielestä käyttää hyödyksi nykyistä paremminkin. Rauhallisessa tilassa on helppo lukea kokeisiin ja tehdä läksyjä. Kirjaston henkilökuntaa pidetään kohteliaana ja avuliaana. Monipuoliseen aineistokokoelmaan ollaan hyvin tyytyväisiä, ja lainausautomaatteja pidetään kätevinä ja helppoina käyttää. Kirjaston pyörivät tuolit saivat nuorilta positiivisia kommentteja ja olivat ainoa varsinainen yksityiskohta, johon nuoret olivat kiinnittäneet huomiota.

P1 ”Minusta siellä kirjastossa on se tila käytetty jotenki tosi oudosti, kun siellä on niinku isoja kävelyvälejä ja sit siihen voi pistää kirjahyllyn keskelle. Se tila on käytetty oudosti.”

T2 ”Siellä ei ollu mitään uniikkia oikeestaan, tai sellasta et ne osastot ois erottanu muuten kuin niistä kylteistään ja sitten jos hyllyjen sisältöä alkaa kattomaan. Ja sit se oleskelutila on aika ... en mä ikinä oo aatellu et se ois minkäänlainen oleskelutila, koska siinähan on vaan niitä penkkejä.”

6.2 Toiminnot ja nuorten vapaa-aika

Tämän teeman yhteydessä kartoitettiin nuorten nykyisiä kirjastonkäytön tapoja sekä erityisesti sitä, mitä he haluaisivat kirjastossa tehdä. Nuoria kannustettiin rohkeaan ideointiin. Lisäksi nuorten kanssa keskusteltiin heidän vapaa-ajanviettotavoistaan ja -paikoistaan.

6.2.1 Nykyiset kirjastonkäytön tavat

Tutkimuksen perusteella nuoret käyttävät kirjastoa tällä hetkellä hyvin perinteiseen tapaan. Noin kaksi kolmasosaa nuorista käyttää kirjastoa ensisijaisesti aineistoa katsellen, lueskellen ja lainaten. Kirjaston rauhallisuuden vuoksi sitä pidetään erinomaisena paikana lukemiseen ja läksyjen tekemiseen.

T1 ”Mä luen kokeisiin yleensä siellä. Siellä on rauhallista ja sieltä löytyy hyvin sitä tietoa.”

Jossain määrin kirjasto toimii nuorille myös sosiaalisena tilana ja kohtaamispaikkana sekä sellaisena oleskelutilana, johon ei liity aineiston selailu tai lainaaminen. Näin kokee noin yksi neljäsosa tutkimukseen osallistuneista nuorista. Kirjastoon mennään kavereiden kanssa ja se on hyvä paikka odotteluun tai ajan kuluttamiseen. Vastauksissa korostui, että kirjastoon halutaan mennä mieluiten ajan kanssa: silloin, kun ei ole minnekään kiire. Muutama nuori kertoi oleskelevansa mielellään kahvilassa. Yksikään nuorista ei kertonut käyttävänsä kirjastossa aikaansa esimerkiksi pelaamiseen tai osallistuvansa kirjaston järjestämiin tapahtumiin.

P4 ”Joo jos on joku kylmä päivä, nii mä saatan mennä kaverin kaa - otetaan jotkut kirjat sieltä ja ehkä jäädään lukeen siihen.”

T7 ”Mä otan joskus kaverin mukaan ja sitten mä vaan meen sohville ja luen kirjoja, ja jos joku on tarpeeksi mielenkiintoinen niin mä lainaan sen.”

6.2.2 Toiveet toiminnoista

Jos nuoret saisivat tehdä kirjastossa ihan mitä tahansa, he kuuntelisivat musiikkia, pelaivat konsoli- ja lautapelejä sekä lepäilisivät ja nukkuisivat. Nämä kolme asiaa nousivat nuorten vastauksissa ylivoimaisesti ylitse muiden. Musiikinkuuntelumahdollisuutta pidetään oleellisena asiana, ja nuoret toivovat kirjaston tarjoavan asiakkaiden käyttöön lainattavia kuulokkeita. Erilaiset pelit nousevat vahvasti nuorten toiveissa esille, ja kirjasto sai kiitosta kokoelmassaan lisääntyneistä lautapeleistä ja lainattavista konsolipeleistä. Nukkuminen, lepäily ja kaikenlainen rentoutuminen ovat nuorille myös hyvin tärkeitä asioita. Kaksi ryhmää viittasi Kuopion museon ”sienihuoneeseen” mukavana rentoutumisen paikkana: miellyttävän hämärä tila on täynnä tyynyjä ja pehmeitä elementtejä, joita he haluaisivat myös kirjastoon.

T11 ”Must ois kiva jos siellä pystyis kuuntelee musiikkia, silleen ku siellä ei kai pysty niillä tietokoneilla menemään mihinkään Youtubeen, tai sitten silleen et siel ois sellanen vähän pimeempi paikka missä vois sitten rentoutua paremmin ehkä, kun siellä vielä pystyis varmaan lukemaan kirjoja.”

P1 ”Sienihuone ois kyllä kiva, se on mukavan pimee ja se ois täynnä tyynyjä!”

Kuva 5. Kuopion museon sienihuone.

Monelle nuorelle kirjasto edustaa hiljaista paikkaa, jollaista ei löydy helposti muualta. Myös valtaosa niistä nuorista, jotka toivovat kirjastoon paljon sosiaalista tekemistä, toivovat lisäksi hiljaista rentoutumisen paikkaa. Osa nuorista kokee ympärillensä olevan jatkuvasti paljon meteliä, jota ei pääse välttämättä edes kotona pakoon. Nuorten ajatuksissa mielikuva hiljaisesta kirjastosta istuu tiukassa, ja toisaalta mielikuva esti myös hieman nuorten ajattelua: keskustelua käytiin siitä, mitä hiljaisessa kirjastossa edes olisi sopivaa tehdä. Nuorille ajatus rentoutumisesta oli oleellinen puhuttaessa sekä sosiaalisesta tilasta että hiljaisesta tilasta.

T13 ”Mulle se on hiljaisuuden paikka, että siellä ei huudeta niinkun kotona huudetaan yleensä paljon, niin että mun mielestä siellä luetaan.”

Osa ahkerista lukijoista halusi hieman mystifioida kirjastoa. Kirjasto kätkee näiden nuorten mielestä sisäänsä runsaasti kiinnostavia kellareita ja nurkkia, joita olisi kiva päästä tutkimaan. Etenkin öiseen aikaan kirjastossa olisi jännittävää oleskella.

T8 ”Mä tekisin kasan kirjoista ja menisin sinne, ja pysyisin siellä niin kauan kunnes kaikki muut on lähteny, ja sit mä voisin tutkii kaikkia pimeitä nurkkia siel kirjastossa.”

Tutkimukseen osallistuneille nuorille on tärkeää, että tila on tarkoitettu vain nuorten omaan käyttöön. Nuoret haluavat oleskella ikäistensä kanssa, eikä tilan haluta houkuttelevan paikalle lapsia eikä aikuisia. Nuoret kertoivat, että esimerkiksi nuorisotalolla käy heitä vanhempia ihmisiä, eikä siellä sen vuoksi ole mukava viettää aikaa.

Kun verrataan sitä, mitä nuoret kertoivat tekevänsä nykyisin kirjastossa ja sitä, mitä he haluaisivat tehdä, näkyvät suurimmat erot oleskelutilojen puutteessa ja tekemisessä: nuoret toivovat ylipäänsä jotain heille suunnattua tekemistä kirjastoon. Toiveita nuoret esittivät laidasta laitaan. Lautapelien ja pelikonsolien lisäksi toivottiin elokuvatilaa ja leffailtoja, piirustusmahdollisuutta, perinteisiä ja sähköisiä soittimia sekä jotain kivoja yhteisesti toteutettavia juttuja kuten liitutauluseinää, johon nuoret voisivat kirjoitella ja piirrellä. Nuoret eivät juuri toivoneet järjestettyä ohjelmaa, vaan enemmänkin mahdollisuuksia rentoon ja vapaamuotoiseen yhdessäoloon. Ainoastaan elokuvien katseluun ja konsolipeleihin liittyen muutamat nuoret toivoivat, että kirjasto voisi järjestää sovittuja elokuvailtoja ja peliturnauksia. Yksi nuorista toivoi kirjaston järjestävän kauhukierroksia öiseen aikaan kirjaston varastoissa ja kellareissa. Myös pöytäjääkiekko- tai jalkapallo- peli olisi nuorten mielestä hauska. Muutama toivoi trampoliinia ja vaahtotyynymerta.

P6 ”Jos siellä ois kalenteri johon voi ilmoittautua et pidetään tiettyinä päivinä leffailta.”

P2 ”Siellä pitäis olla mahdollisuus soittimien käyttöön, siellä vois olla niinku sähkökitaroita ja niihin ois kuulokkeet niin ei häirihtis ketään.”

T6 ”Sit ois myös kiva jos ois jonkunnäkönen taulu, johon vois kirjoittaa vaikka oman nimen tai niinku mitä vaan, se ois tosi kiva.”

Lisäksi nuoret haluavat syödä kirjastossa välipaloja. Nuoret keskustelivat paljon siitä, että jos kirjastossa haluaa viettää aikaansa koulupäivän jälkeen, olisi tärkeää, että tilassa olisi mahdollista syödä omia eväitä. Kaikki ryhmät pitivät myös välipala-automaattia hyvänä vaihtoehtona. Nuoret kuitenkin täyttäisivät automaatin terveellisillä välipaloilla karkkien sijaan. Joidenkin nuorten mielestä välipalat ovat niin tärkeä asia, että mikäli kirjastossa olisi ruokailumahdollisuus, saattaisivat myös sellaiset nuoret tulla kirjastoon, jotka siellä eivät normaalisti käy.

T13 ”Siellä ois semmosii niinkun välipaloja eikä vaan jotain karkkia ja muita täynnä se (automaatti).”

T9 ”Se ois hyvä kun siel ois ruokaa jos siellä haluis olla pitemmän aikaa niin sit ei tarviis lähtee kaupungille.”

6.2.3 Vapaa-ajan julkiset paikat

Tutkimukseen osallistuneet nuoret viettävät vapaa-aikaansa harrastuksiinsa liittyvien tilojen lisäksi varsin paljon kauppojen ja ostoskeskusten tiloissa. Nuoret kertoivat, että kauppojen ja ostoskeskusten aulat ovat hyviä paikkoja kohdata muita nuoria ja oleskella yhdessä. Riittää, että he pääsevät jonnekin istumaan. Vaikka aikaa käytettäisiin vain hiljaa omaa puhelinta katsellen, on ideana tehdä se kuitenkin yhteisöllisesti muiden kanssa. Kaupoissa ja ostoskeskuksissa kertoivat viihtyvänsä yhtä lailla tytöt ja pojat.

P4 ”Jos ollaan kaverin kanssa ulkona ja jos on viilee niin me mennään aina tohon sataman kaupan aulaan, käydään ostaa jotakin ja sitten ne ei ainakaan häää meitä siitä.”

Nuoret kokevat ongelmallisena sen, että kauppojen ja ostoskeskusten vartijat häätävät heidät hyvin helposti pois tiloista, usein ilman hyvää syytä. Tämä tuntuu nuorista epä-reilulta kohtelulta, ja sitä olivat kokeneet tutkimukseen osallistuneista sekä tytöt että pojat. Nuorten mielestä häiriöksi olevat henkilöt tulisikin poistaa tiloista. Nuorten mukaan aikuisten läsnäolo on positiivinen asia esimerkiksi kirjastossa, kunhan aikuiset suhtautuvat nuoriin rennolla asenteella eikä häätämistä tarvitse pelätä.

P5 ”Jos me ollaan istuttu siellä jossain portaissa, ollaan istuttu ja oltu kännykällä vaan nii sillonki ollaan tultu (häättämään) ja sitten ... mitäs muuta ... kaveri päätti tyhjää pepsi-tölkkiä kuljettaa liukuportaissa ni...”

6.3 Aineisto

Tämän teeman alla keskusteltiin nuorten kanssa siitä, millaista aineistoa he käyttävät vapaa-ajallaan eniten. Lisäksi kartoitettiin nuorten ajatuksia siitä, millaista aineistoa nuorten omassa kirjastotilassa tulisi olla esillä – lainattavissa tai käytettävissä paikan päällä.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret käyttivät monipuolisesti erilaista aineistoa. Sarjakuvat, lehdet ja konsolipelit ovat tutkimukseen osallistuneiden nuorten maailmassa yhtä paljon mukana kuin kirjallisuus. Lisäksi nuoret katsovat jonkin verran elokuvia ja pelaavat joskus lautapelejä. Monet nuorista kertoivat lukevansa kirjoja tai lehtiä tietokoneella, tabletilla tai puhelimella. Esimerkiksi fanifiktio-sivustot (*fanfiction*) ja muut harrastajien kirjallisuussivustot olivat muutamien nuorten suosiossa. Lisäksi pari nuorta kertoi lukevansa tietokoneella mielellään manga-sarjakuvia. Tutkimuksessa oli mukana muutamia sellaisia, jotka eivät harrasta lukemista juuri lainkaan (tosin hekin kertoivat lukevansa lehtiä ja tarinoita tietokoneella tai puhelimella) ja muutamia sellaisia, jotka ovat todellisia kirjallisuuden suurkuluttajia ja kertoivat lukevansa useita kirjoja samanaikaisesti.

T10 ”Kun me löydettiin semmonen kirjasivusto netistä, missä kuka vaan pystyy kirjottamaan semmosia kirjoja ja sit sä voit lukee sieltä niitä.”

Nuorten omassa tilassa tulisi olla monipuolinen valikoima uutta ja kiinnostavaa aineistoa. Eniten nuoret toivovat tilaan kiinnostavaa kirjavaliikoimaa, johon sisältyisi etenkin fantasia-, jännitys- ja kauhukirjoja sekä runsaasti uutuuksia. Toiseksi tärkeimpänä asiana nuoret pitävät sarjakuvia ja lehtiä. Lisäksi nuoret haluaisivat tilaan elokuvia, konsolipelejä ja lautapelejä. Kaikkien aineistolajien yhteydessä nuoret korostivat sitä, että aineiston tulisi ehdottomasti olla nuoria kiinnostavaa, monipuolista ja uudehkoa. Aineistoa tulisi kerätä nuorille myös aikuisten puolelta, sillä moni kertoi selailevansa säännöl-

lisesti esimerkiksi aikuistenosaston sarjakuvahyllyjä. Koska niin moni lukee mielellään aineistoja sähköisesti, tulisi tilassa olla myös tietokoneita tai tabletteja e-aineistojen lukemista varten – tai ainakin nuorten toivomat pistokepaikat omille laitteille.

T3 ”Minusta olis kiva et siellä ois niinku nuorten kirjallisuutta oikeesti et ei mitään aikuisten paksuja runokirjoja tai jotain pikkulasten kirjoja.”

T6 ”Siel vois olla myös niinku uusia asioita tai silleen siel ois nykysiiä asioita, ihan sama onko ne kirjoja vai pelejä vai mitä mut kuitenkin niinku uusia asioita.”

6.4 Kalustus, sisustus ja valaistus

Tämän teeman yhteydessä nuoret keskustelivat siitä, millainen kalustus olisi paras nuorille tarkoitettuun kirjastotilaan ja tulisiko kalusteiden taipua yksin vai yhdessä oleskeluun. Lisäksi nuoret pohtivat sitä, kuinka tilasta saisi sisustettua mahdollisimman viihtyisän, ja millainen valaistus tilassa olisi kaikkein miellyttävin.

6.4.1 Kalustus

Tutkimukseen osallistuneet nuoret arvostavat kaikkein eniten pehmeitä ja mukavia kalusteita, jotka mahdollistavat rennon oleskelun. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret puhuivat pehmeistä kalusteista: tilassa tulisi olla ehdottomasti säkkituoleja, mukavia sohvia tai muita pehmeitä istuimia. Nuoret toivovat tilaa, jossa oleskelu olisi mahdollista sekä yksin että yhdessä: yhdessä oleskelun tarve koettiin kaikkein tärkeimmäksi, mutta suurin osa oli sitä mieltä, että tarvittaessa tilassa olisi hyvä olla mahdollisuus myös yksin oleskeluun. Nuoret toivovatkin, että tilassa olisi runsaasti erilaisia istuimia, jotka ainakin osittain olisivat siirreltävissä tarpeen mukaan. Pehmeiden oleskelupaikkojen lisäksi nuoret toivovat tilaan myös perinteisempiä tuoleja läksyjen tekemistä varten. Istumapaikkoja tulisi myös olla tarpeeksi. Osa nuorista esitti toiveita erikoisemmista ratkaisuksista, kuten katosta roikkuvista riippukeinuista ja eri tasossa (esimerkiksi rappusissa) olevista istuskelupaikoista.

T1 ”Semmonen niinku et sitä voidaan mukauttaa eri tavalla.”

Tutkimukseen osallistuneet nuoret eivät arvosta perinteisiä hyllyjä, pöytiä tai muita kalusteita. Nuorten mielestä kalusteiden värit ja muodot täytyisi olla jollain tavalla erikoisia, jännittäviä ja tavallisesta poikkeavia. Erityisesti työpajatehtävässä, jossa nuoret arvioivat erilaisia kirjastotilojen kuvia, kiinnittivät kaikki ryhmät runsaasti huomioita eri-koisiin hylly-, pöytä- ja valaisinratkaisuihin positiivisessa mielessä; perinteiset hyllyt ja kalusteet saivat vastaavasti negatiivisia kommentteja. Mikä tahansa tavallisesta poikkeava ja jollain lailla kiinnostava sai nuorilta kiitosta. Nuoret korostivat kuitenkin käytännöllisyyttä: aineisto tulisi olla helposti otettavissa hyllyiltä ja pöytätilan täytyisi mahdollistaa läksyjen tekeminen.

T6 ”Mä ite tykkäisin jostain tosi värikkäistä ja just jännän muotoisista tuotteista, penkeistä, pöydistä, mitä nyt onkaan. Jos ne on värikkäitä nii mulle tulee siitä paljo parempi mieli, mä tykkään lukee värikkäissä paikoissa.”

6.4.2 Sisustus

Nuorten tila tulisi sisustaa kodikkaaksi ja nuorten näköiseksi. Nuoret toivovat, että tilan seinillä olisi ylipäänsä jotain – tauluja, seinätarroja tai julisteita. Tutkimukseen osallistuneet nuoret kertoivat pitävänsä eniten abstraktista taiteesta, värikkäistä maalauksista, hienoista ja erikoisista kuvioista sekä nimenomaan nuorten tekemästä taiteesta. Nuorekkuus on tärkeää: lapsellisuus ja vanhanaikaisuus koettiin ehdottomasti negatiivisina asioina. Moni ehdotti, että seinillä voisi olla nuorille tuttuja hahmoja kirjallisuudesta tai sarjakuvista. Muutamat olivat sitä mieltä, että graffiteilla koristeltu seinä olisi sopiva nuorten tilaan. Osa nuorista toivoisi tilaan yhtä tehosteväristä seinää, jossa voisi olla vaikkapa siluetteja kirjallisuudesta. Yksi ryhmä ehdotti työpajatehtävän yhteydessä, että tehostevärisen seinän siluetti voisi olla näkymä Kuopion kaupungista.

P3 ”Vähä niinku graffittiseinä mut se ois kuitenkin niinku enemmän ammattilaisten tekemä silleen että siinä ois enemmän semmosia oikeesti tehtyjä graffiteja eikä mitään semmosia rumiluksia (naurua) mitä löytyy ympäri kaupunkia.”

P4 ”Se voisi olla hauska jos siinä ois yks värikäs seinä jossa ois vaikka hahmoja joistaki kirjoista tai jotain tällaista.”

P1 ”Niin se (siluetti) toimis kanssa Kuopiossa jos siinä ois vaikka kerrostaloja ja sit puita ja puijon torni niin se voisi näyttää kivalta.”

Nuorten mukaan tilassa voisi olla myös kasveja ja kukkia, paljon erilaisia tyynyjä sekä vilttejä, jotka kaikki lisäisivät tilan kodikkuutta, mukavuutta ja viihtyisyyttä. Muutamat nuoret mainitsivat myös verhot ja matot, mutta totesivat kuitenkin itse, että pehmeiden mattojen tuominen julkiseen tilaan voisi olla hankalaa. Samoin kuin kalusteissa, myös sisustuksessa nuoret toivoivat tilaan hauskoja ja erikoisia yksityiskohtia, joita he eivät kuitenkaan osanneet useimmiten määritellä tarkemmin. Yksittäisiä ideoita olivat vesielementti ja hammasrattaat seinällä.

P3 ”Sit siel voisi olla just niinku joku semmonen mukavesiputous, semmonen koriste-esine jossa virtaa vesi, että se on semmonen rentouttava asia.”

T1 ”Hammasrattaita seinillä, semmosia isoja taideteoksia.”

P5 ”Nii, mut silleen kuitenkin et siel ois sellasta niinku mitä ainutlaatusta esim Suomessa ois.”

6.4.3 Valaistus

Valaistuksen määrän suhteen nuorten mielipiteet jakaantuivat kahtia: osa kertoi viihtyvänsä paremmin hämärässä, osa valoisassa tilassa. Yhtä mieltä nuoret olivat siitä, että luonnonvalo olisi kaikkein paras valo oleskeluun, joten tilassa tulisi olla runsaasti ikkunapintoja. Tilassa ei nuorten mielestä saisi myöskään olla liian kirkkaita lamppeja. Monet nuoret keskustelivat siitä, että kirkkaiden kattolamppujen sijaan tilassa voisi olla yksittäisiä lukuvaloja niille, jotka tarvitsevat enemmän valoa. Monet toivoivat lisäksi led-valoja, jotka toimisivat lähinnä hauskoina sisustuselementteinä. Useat nuoret mainitsivat, etteivät he pidä lainkaan keltaisesta valosta. Valaisinratkaisuihin nuoret toivoivat mielikuvitusta.

P1 ”Vähä himmee mut siel ois niinku pöytälamppuja joita voisi laittaa niinku kirjaa vasten et sä näet lukee. Se on sellanen mukava rauhottava.”

T6 ”Ei liikaa lamppeja, luonnonvalo, ei pimnee, nii mä tykkään luonnonvalossa lukea eniten.”

6.5 Äänimaisema ja tunnelma

Tämän teeman yhteydessä kartoitettiin nuorten ajatuksia siitä, millainen nuorten kirjastotilan äänimaiseman tulisi olla. Nuorten kanssa keskusteltiin myös siitä, millaisessa äänimaisemassa he viihtyvät parhaiten esimerkiksi koulupäivän jälkeen. Lisäksi selvitettiin sitä, millainen tunnelma nuorten kirjastotilassa voisi olla ja kuinka se muodostuu.

6.5.1 Äänimaisema

Tutkimukseen osallistuneista nuorista noin puolet viettäisi koulupäivän jälkeen aikaansa mieluiten hiljaisessa tai rauhallisessa tilassa, kun taas puolet haluaisi taustalle musiikkia tai muita ääniä. Myös läksyjen tekemiseen osa kaipaasi rauhaa, osa haluaisi jotain taustääniä. Nuorten mukaan nuorille tarkoitetun kirjastotilan äänimaisemassa on tärkeintä, että se on normaali: siellä saa jutella ja olla aivan tavallisesti, ilman, että asiaa tarvitsee erikseen miettiä. Yhtä mieltä oltiin myös siitä, ettei tilassa saisi huutaa tai metelöidä kovaan ääneen.

T11 ”Niin tai sit silleen et siel ei oo ihan hiljasta, mut siel ei oo melua vaan siel on sellasta niinku normaalien asioiden ääniä.”

Osa nuorista oli sitä mieltä, että nuorten tilassa voisi hyvin olla taustamusiikkia. Toiset olivat vastaavasti sitä mieltä, ettei musiikkia tai varsinkaan radiota saisi olla. Nuoret keskustelivatkin, ettei musiikkia toisaalta tarvita, kun jokainen voi kuunnella haluaansa musiikkia omilla kuulokkeillaan. Nuoret olivat myös hyvin ymmärtäväisiä sen suhteen, etteivät kaikki haluaisi taustalle musiikkia, ja että eri ihmisiä miellyttävät erilaiset taustäänet. Puolet ryhmistä keksi, että ääntä voisi vaimentaa erilaisilla elementeillä, kuten esimerkiksi kankailla.

P1 ”Siellois niinku kiva tiedättekste kun on sellasia äänenvaimentimia mitä voi pistää seinille, sellaset muovit, nii ne ois aika mukavia.”

Nuoret puhuivat paljon luonnonäänistä: mikäli kirjastossa olisi erillinen rauhallinen tila, voisi siellä kuulua taustalla rauhoittavia luonnon ääniä. Esimerkkinä nuoret mainitsivat

toistamiseen Kuopion museon ”sienihuoneen”, jossa kuuluu taustalla rauhallinen luonnon äänimaisema.

P5 ”Mun mielestä rauhallisessa tilassa vois olla sellasia niinkun luonnon ääniä jotka sitä rauhoittaa.”

Kaikki ryhmät kävivät keskustelua siitä, tulisiko kirjaston olla hiljainen tila vai sosiaalinen ja äänekäs paikka. Nuorten mielipiteet erosivat paljon toisistaan. Lopulta ryhmät tulivat yhdessä siihen tulokseen, että kirjastossa olisi hyvä olla sekä rauhallinen tila että sosiaalisempi oleskelutila, jossa voi halutessaan pitää myös hieman ääntä.

P1 ”Siellä ois niinku sellanen rauhallinen tila ja hengailutila ja sitte kummassakii pitää olla laturipaikkoja oikeesti et kännykän voi ladata!”

6.5.2 Tunnelma

Kaikki nuoret olivat sitä mieltä, että heille tarkoitetussa tilassa tulisi olla rento ja mukava tunnelma. Tilassa olisi hyvä olla jotain kodikasta, ja nuorten tulisi tuntea olonsa siellä turvallisiksi. Osa nuorista toivoi enemmän rauhoittavaa tunnelmaa, osa toivoi ennen kaikkea energiaa ja piristystä päivään. Suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, että tunnelma tilassa voisi olla yleisesti ottaen melko rauhallinen. Muutamat nuoret toivoivat tilaan myös kahvilamaista tunnelmaa.

T11 ”Semmonen fiilistä antava tai semmonen et siel tulee hyvä fiilis silleen et se ei oo väsyttävä tai tylsä vaan antaa niinku hyvää fiilistä.”

T8 ”Tai sit rauhoittava et kun on ollu rankka koulupäivä tai jotain nii sit sinne vois mennä rentoutuu.”

6.6 Tekniikka

Tämän teeman alla pyrittiin selvittämään nuorten ajatuksia siitä, millaista tekniikkaa nuorten kirjastotilassa tulisi olla.

Kaikkein tärkeimpänä teknisenä asiana nuoret pitivät pistorasioita omien laitteiden lataamista varten. Lähes kaikki esittivät toiveita myös kuulokkeista, joita voisi lainata omaan käyttöön ja jotka mielellään toimisivat bluetoothin kautta. Tietokoneita ja internet-yhteyttä pidetään aivan itsestään selvänä asiana, ja niitä nuoret kertoivat tarvitsevan-
sa sekä netissä olemiseen että läksyjen tekemiseen. Nuoret huomauttivat, että tietokoneiden olisi tärkeää olla nykyaikaisia. Monet nuoret toivoivat tilaan VR-laseja (*virtual reality*), joita ainoastaan muutamat tutkimukseen osallistuneet olivat päässeet itse käytännössä kokeilemaan, mutta ne kiinnostivat nuoria kovasti. Lisäksi etenkin pojat toivoivat tilaan jotain pelikonsolia. Nuoret luettelivat useita vaihtoehtoja, mutta eniten kannatusta sai PlayStation 4. Muutamat tytöt toivoivat *Just Dance* -peliä ja muutamat pojat mainitsivat *Guitar hero* -pelin.

Muutamat nuoret toivoivat valkokangasta pelaamista tai elokuvien katselua varten. Jotkut toivoivat, että nuorten tilassa olisi esillä uutta tekniikkaa, johon siellä olisi mahdollista tutustua. Myös näyttö, jossa pyörisivät uusimmat uutiset, kiinnosti muutamia. Tableteista keskusteli ainoastaan yksi ryhmä, jonka mielestä iPadit olisivat kivoja, mutta ne olisi tärkeää ankkuroida paikalleen kuten elektroniikkaa myyvissä kaupoissa, sillä muuten ne varastettaisiin.

P3 ”Niin siellä pitäis olla justinsa niinku uusimpia innovaatioita, niinku uusia tekniikkajuttuja joita sais kokeilla siellä et siellä vaikka vaihtelis ne.”

6.7 Värimaailma

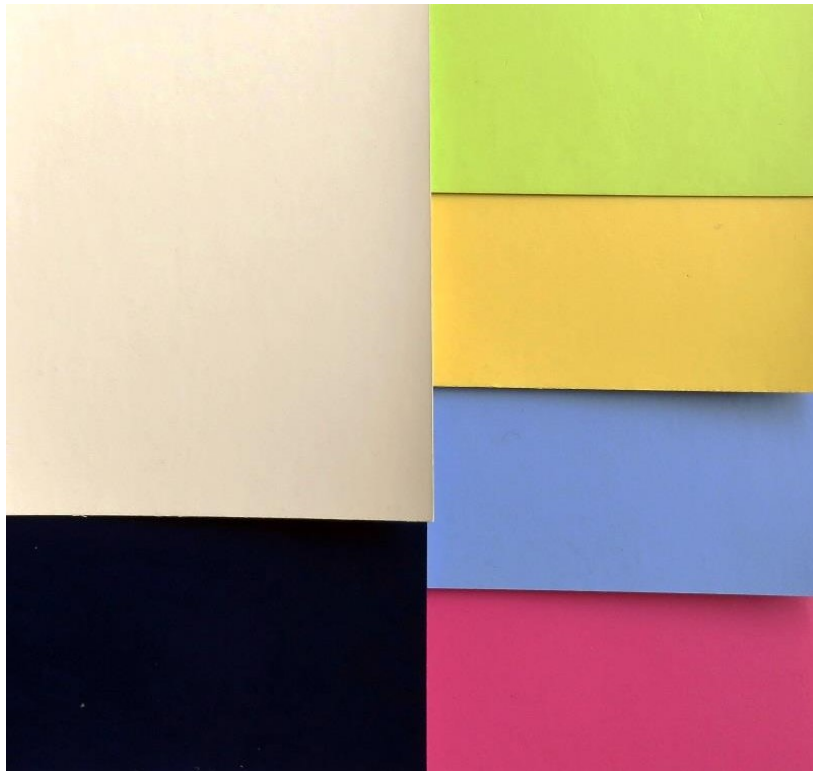
Nuorten ajatuksia tilan värimaailmasta pyrittiin kartoittamaan värikorttien avulla. Nuoret saivat ryhmissä tutkia laajaa värikorttien valikoimaa, josta heidän tuli ryhmänä muodostaa parhaiten nuorten kirjastotilaan soveltuva väriyhdistelmä tai useita erilaisia yhdistelmiä. Sopivista väreistä käytiin samalla keskustelua.

Värit kulkevat käsi kädessä tunnelman kanssa, ja nuorten toivomat värimaailmat vastasivatkin hyvin heidän ajatuksiaan tilan tunnelmasta. Vaikka jokaisella on omat lempivärensä – toiset nuoret pitivät selvästi enemmän kirkkaista ja toiset tummista väreistä – oli nuorten ajatuksista muodostettavissa yhtäläinen näkemys tilan värimaailmalle. Tärkein-

tä tilassa on hyvä energia ja rento tunnelma. Siellä tulisi olla murrettuja vaaleita sävyjä suurilla pinnoilla, mutta tilaa piristäisivät erilaiset värit, etenkin vihreän, oranssin ja keltaisen sävyt. Tilan tulisi olla väritykseltäänkin raikas ja nuorekas: ei liikaa tummia, tylsiä eikä tunkkaisia värejä, ei harmaata, mustaa, ruskeaa eikä kylmää valkeaa. Tilan tulisi olla mieluummin energisoiva kuin synkkä ja mieluummin värikäs kuin tylsä.

Moni mainitsi, että tilassa täytyisi olla värikkyyttä ja iloisia värejä, muttei kuitenkaan sekavaa tai rauhatonta. Värien tulisi sointua toisiinsa ja muodostaa hauskoja väriyhdistelmiä, mutta kokonaisuuden tulisi olla tasapainossa. Kirkkaita värejä ei saa olla liikaa. Värien tulisi myös tuoda tilaan valoisuutta eikä viedä sitä pois. Nuorten mielestä hyviä ratkaisuja olisivat yksi tehosteseinä tai iloisen väriset ja yhteensopivat kalusteet ja sisustuselementit, mikäli tilan lattia- ja seinäpinnat olisivat vaaleita ja yksivärisiä. Jos kirjastossa olisi erillinen täysin rauhoitettu tila, toivottiin sinne sinisen sävyjä tai luonnon värejä.

T10 ”Mun mielestä moderni tai semmonen, et se ei oo semonen niinku normaalisti kaikki kaupungin rakennukset on ihan tyhmän värisiä.”

Kuva 6. Yksi nuorten kokoamista väriyhdistelmistä.

Kuvan väriyhdistelmä kiteyttää hyvin värimaailman, jota suurin osa tutkimukseen osallistuneista nuorista toivoi. Kyseessä on väriyhdistelmä, jonka yksi ryhmistä muodosti yhdessä keskustellen: suurille pinnoille vaaleaa, jonka lisäksi mukana olisi virkistäviä vihreän, keltaisen, sinisen ja punaisen sävyjä. Hyvin tummaa sinistä voisi käyttää tehostevärinä, kunhan sitä ei ole liikaa. Sävyt sointuvat nuorten mielestä hyvin toisiinsa ja piristävät, mutta eivät kuitenkaan aiheuta rauhattomuutta, kunhan kirkkaampia värejä käytettäisiin oikeassa suhteessa. Yhdistelmän sävyt eivät myöskään ole puhtaita sävyjä vaan hieman murrettuja, lämpimiä sävyjä.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusmenetelmän arviointi

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa nuorten ajatuksia siitä, millaisia asioita he arvostavat kirjastotilassa ja mistä ominaisuuksista näin ollen rakentuu hyvä kirjastotila nuorille. Lisäksi tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään, millaisia asioita nuoret haluavat kirjastossa tehdä, ja mihin eri tarkoituksiin tilan täytyy näin ollen taipua.

Mielestäni teemahaastattelu soveltui hyvin tutkimusmenetelmäksi, sillä sen avulla nuorilta saatiin runsaasti laadukasta tietoa: haastattelijana pystyin esittämään tarvittaessa lisäkysymyksiä ja arvokkaimmat tiedot sain nuorten keskinäisten keskustelujen tuloksena. Nuoret osallistuivat tutkimukseen mielellään, ja osa heistä totesikin tutkimustilanteen jälkeen, että osallistuminen kirjastotilan suunnitteluun oli todella mukavaa. Nuoret kertoivat myös pitävänsä siitä, että heidän ajatuksistaan ollaan kiinnostuneita. Usein ryhmät innostuivat keskustelemaan ja ideoimaan yhä enemmän, mitä pidemmälle haastattelussa päästiin ja mitä tutummaksi heille tulin. Työpajamaiset tehtävät toivat haastattelutilanteeseen vaihtelua, jonka ansiosta nuoret jaksoivat hyvin keskittyä koko oppitunnin pituisen haastattelutilanteen ajan.

Tutkimukseen valittiin mukaan yksi kuvataidepainotteinen koululuokka, joten osallistujat tunsivat toisensa ennestään. Toisilleen täysin tuntemattomien nuorten ryhmähaastattelussa olisi ollut omat hyvät puolensa, sillä silloin nuoret olisivat käyneet keskustelua ilman tiettyjä rooleja, joita väistämättä muodostuu samalla luokalla olevien keskuudessa. Nuoret olisivat kuitenkin todennäköisesti arkailleet toisiaan, eikä haastattelutilanne olisi ollut niin luonteva mitä se nyt oli. Tuttujen kesken ryhmähaastatteluun osallistuminen on helpompaa ja haastattelutilanne on rennompi. Tiedetyt roolit kuitenkin hankaloittivat toisinaan tutkimukseen osallistumista, sillä mukana oli myös joitakin todella hiljaisia oppilaita. Tutkijana koin haasteelliseksi pitää huolta siitä, että kaikki nuoret pääsevät ilmaisemaan mielipiteensä tasapuolisesti: esitin usein suoria kysymyksiä niille hiljaisille nuorille, jotka eivät omaehtoisesti osallistuneet keskusteluun. Se vaati kuitenkin jatkuvaa valppautta.

Kirjaston kannalta yksi koululuokka on riittävän monipuolinen otanta nuorista, sillä joukkoon mahtui sekä aktiivisia että passiivisia kirjastonkäyttäjiä. Tutkimuksiin, joissa kirjasto etsii nuoria omien kanaviensa kautta, valikoituu todennäköisemmin vain aktiivisia kirjastonkäyttäjiä. Luokan kuvataidepainotteisuudella ei ollut nähdäkseni merkitystä nuorten kirjastonkäytön tapojen kannalta, mutta se vaikutti toivotulla tavalla siihen, että nuorilla oli hieman ennakkotietoa esimerkiksi väreistä ja sisustuksesta.

Tutkimukseen osallistuneella koululuokalla oli 7 poikaa ja 16 tyttöä. Sukupuolijakauma ei siis ole tasainen, ja se on huomioitu tulosten käsittelyssä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ollut vertailla eroja esimerkiksi tyttöjen ja poikien vastausten välillä vaan löytää yhtäläisyyksiä. On kuitenkin syytä pohtia, olisivatko tulokset olleet toisenlaisia, mikäli sukupuolijakauma olisi ollut tasainen. Tyttöjen ja poikien vastausten välillä oli tutkimusaineistossa merkittäviä eroavaisuuksia ainoastaan konsolipeleihin ja soittimiin liittyvien toiveiden kohdalla: pojat toivoivat tyttöjä enemmän nuorten tilaan konsolipelejä ja mahdollisuutta soittimen käyttöön. Mikäli poikia olisi ollut mukana enemmän, olisi näitä toiveita tullut luultavasti lisää. Osa tytöistä esitti myös toiveita konsolipeleistä ja kertoi pelaavansa paljon, mutta soittimiin (sähkörummut tai -kitarat, perinteiset soittimet) liittyviä toiveita eivät tytöt esittäneet lainkaan.

Tutkimuksen haastattelurunko valmisteltiin huolella ja se käytiin läpi myös lasten- ja nuortenosaston osastonjohtajan kanssa ennen haastattelutilanteita. Haastattelurunkoa myös testattiin etukäteen ulkopuolisella henkilöllä. Opettajaan oltiin yhteydessä hyvissä ajoin ennen haastatteluja ja opettaja informoi oppilaille etukäteen, millaiseen haastatteluun he ovat osallistumassa. Teknisen välineistön kunnosta huolehdittiin ja haastattelujen aikana tehtiin lisäksi muistiinpanoja. Aineisto litteroitiin samoja sääntöjä noudattaen alusta loppuun ja analysoitiin huolellisesti.

7.2 Keskeiset tutkimustulokset ja vertailu aiempiin tutkimuksiin

Tässä tutkimuksessa nuoret pohtivat sitä, millaisista ominaisuuksista nuorille tarkoitetun kirjastotilan tulisi rakentua. Nuorten kanssa keskusteltiin tilassa olevasta aineistosta, tilan kalusteista, sisustuksesta, valaistuksesta, äänimaisemasta, tunnelmasta, tilassa olevasta tekniikasta sekä tilan värimaailmasta.

Äänimaisemaltaan tila on melko rauhallinen, mutta siellä saa kuitenkin keskustella ja oleskella aivan normaalisti. Tilassa on tärkeää olla hyvä energia ja rento tunnelma.

Kaikkein vähiten nuoret arvostavat käytännössä edellä kuvattujen ominaisuuksien vastakohtia: värien yksipuolisuutta ja synkkyyttä, tunkkaisuutta ja pimeyttä sekä tilan ahautta. Epämukavat tuolit ja istumapaikkojen vähyys saivat paljon negatiivisia kommentteja. Kaikki tylsä ja perinteinen kalustuksessa ja sisustuksessa on huono asia, samoin lapsellisuus, vanhanaikaisuus tai tilan sekavuus.

Myös Keskustakirjaston kehittämiseen *Kirjasto updated* -projektin myötä osallistuneet nuoret toivoivat tilaan jotain erikoista ja inspiroivaa tuomaan hyvää energiaa. Tutkimuksessa puhuttiin ”överielementeistä”, joita myös tähän tutkimukseen osallistuneet nuoret kaipasivat kovasti kirjastotilaan (vaikkeivät samaa sanaa käyttäneetkään). Arvioidessaan erilaisia valokuvia kirjasto- ja nuorisotiloista nuoret kiinnittivät huomionsa kaikkeen tavallisesta poikkeavaan, jännittävään ja kiehtovaan.

Kuva 8. Tampereen yliopiston Oasis. Kuva: Annakaisa Kultima.

Hyvä esimerkki nuorten unelmien tilasta on työpajatehtävän perusteella Tampereen yliopiston opiskelu- ja kohtaamistila Oasis (kuva 8), joka oli mukana arvosteltavien kuvien joukossa. Nuoret pitivät tilaa erityisen rentona ja houkuttelevana. Vaikka värejä onkin käytetty runsaasti, sulautuvat ne kuitenkin yhdeksi kokonaisuudeksi. Kalusteet ovat sopivasti erikoisia ja sisustuksessa on hyvää energiaa. Nuoret pitivät erityisesti tilan elokuvateatterimaisuudesta, pistorasioista ja mukavan näköisistä tuoleista. Lisäksi kaikki ryhmät pitivät Oasista rauhallisena paikkana, jonne voisi vaikka mennä nukkumaan.

Kaikkein mieluiten nuoret halusivat kuunnella kirjastossa musiikkia, pelata lauta- ja konsolipelejä sekä lepäillä ja rentoutua. Nuorten mielestä kirjastossa voisi olla kaksi erilaista tilaa, joista toinen olisi nuorten oma sosiaalinen tila ja toinen rauhallinen arjen pakopaikka. Nuoret olivat hyvin päättäväisiä siitä, ettei nuorten oma sosiaalinen kirjastotila saisi houkutella lapsia eikä vanhuksia, vaan sen tulisi olla nuorekas ja nuorten omassa käytössä; rauhallisesta tilasta he eivät kuitenkaan todenneet samaa. Nuoret toivovat omaan tilaansa erilaista tekemistä, joka ei kuitenkaan olisi ohjattua. Lisäksi nuoret kokevat tärkeänä mahdollisuuden syödä kirjastossa välipaloja koulupäivän jälkeen.

Myös Sahavirran ja Kydön tutkimuksessa yleisten kirjastojen muuttuvasta äänimaisemasta (2017) todetaan, että kirjaston asiakaspalautteissa toivotaan tasaisen paljon rauhallista rentoutumisen paikkaa ja urbaania tapahtumakeskusta. Tähän tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat siis samoilla linjoilla, ja kokivat sosiaalisen ja rauhallisen tilan tarpeet lähes yhtä voimakkaina. On mielestäni tärkeää huomata, että molempiin tiloihin nuoret liittivät ajatuksen rentoutumisesta. Lisäksi yhdessäoloa pidettiin tärkeänä, ja tämän tutkimuksen perusteella kirjastotila toimii sosiaalisena tilana myös silloin, kun etsitään rauhoittumisen paikkaa tai halutaan opiskella: muiden ihmisten läsnäolo auttaa keskittymään ja rentoutumaan. Ollaan yksin, mutta yhdessä. Samaan tulokseen päätyivät tutkimuksessaan myös norjalaiset Aabø & Audunson (2012).

Tässä tutkimuksessa kaksi nuorten pienryhmää neljästä mainitsi unelmiensa paikaksi ”museon sienihuoneen, jonne myös nuoret voisivat mennä”. Kysellessäni haastattelun aikana tarkemmin, millaisesta tilasta on kyse, he kuvailivat sienihuonetta elvyttävän tilan kaltaisena paikkana. Kyseinen tila sijaitsee Kuopion museossa, joten kävin havain-

noimassa itse kyseistä tilaa ja vertasin sen ominaisuuksia käsittelemääni Kaplanin ART-teoriaan (*attention restoration theory*) ja sen elvyttävän tilan ominaisuuksiin (Kaplan 1995).

”Sienihuone” on lapsille tarkoitettu tila, satumaiseksi sisustettu erillinen huone museon luonnontieteellisellä puolella. Poissaolon tunteeseen tila vastaa erittäin hyvin: se on satumainen ja maaginen tila, jossa on hämärä valaistus ja taustalla kuuluu hiljainen luonnon äänimaisema. Tilaan astuessa tulee välitön tunne, kuin tipahtaisi sadun keskelle. Tila vastaa hyvin myös kiehtovuuden tunteeseen, sillä se on täynnä pieniä ja lempeitä yksityiskohtia: katossa on esimerkiksi hämähäkinseitti, johon on tarttunut kiinni syksyn lehtiä. Tilan ja ajan tuntuun vaikuttaa tilassa oleva rauhoittava, suuri valokuva metsästä. Suuret, ihmistä korkeammat sienet luovat hauskan kontrastin, eikä tilasta ole kiire pois. Myös neljäs elementti tilan yhteensopivuudesta toteutuu. Tila on sopivasti rauhoittava ja siinä on jotain tuttua, mutta myös jotain sadunomaista. Pehmeät muodot suorastaan kutsuvat sulautumaan osaksi satumaailmaa, jossa ei ole varsinaisia sääntöjä. Lapsille tilassa on paljon hauskoja asioita, kuten suuri sieni, jonka sisään voi kiivetä ja laskea alas liukumäkeä pitkin, tai puunrunko, jonka sisään voi kömpiä.

Ilmottelin aluksi nuorten puheita mahtavasta sienihuoneesta, sillä esimerkiksi käsittelemäni Agoston ym. (2015) tutkimus osoitti, etteivät nuoret halua yleensä olla tekemisissä lasten osastojen tai lapsille tarkoitettujen tilojen kanssa. Nuorten puheissa unelmatila olisi museon sienihuone, mutta niin, että se olisi tarkoitettu nuorille eikä lapsille. Verratessani tilaa Kaplanin teoriaan ymmärrän paremmin nuorten ajatuksia, sillä sienihuone toteuttaa juuri niitä neljää elvyttävän tilan elementtiä, jotka Kaplanin teoriassa määritellään.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret käsittävät kirjaston varsin perinteiseen tapaan aineistokeskeisenä ja hiljaisena paikkana. Vaikka tämän päivän kirjasto on pullollaan muun muassa tapahtumia, yhteistyötä, pelaamista ja sosiaalista mediaa, ei muutos ole tämän tutkimuksen perusteella kulkeutunut nuorten tietoisuuteen. Tämä viittaa mm. Snowballin (2007) tutkimustuloksiin, joissa nuorten katsottiin tipahtavan helposti lasten ja aikuisten palvelutarjonnan väliin.

7.3 Kehitysehdotukset Kuopion kaupunginkirjastolle

Tutkimuksen perusteella nuorille ei ole tällä hetkellä pääkirjastossa kunnollisia tiloja oleskeluun eikä nuorille tarkoitettua tekemistä. Kirjaston olisi hyvä ryhtyä panostamaan nuoriin yhtenä merkittävänä kirjaston asiakasryhmänä. Nuoret tarvitsevat kirjastoon oman sosiaalisen tilan, jossa he voivat viettää vapaa-aikaansa. Tilan olisi tärkeää mukautua tarpeen mukaan monenlaiseen oleskeluun yhdessä tai yksin. Tilassa tulisi olla mahdollisuus myös opiskella. Tämän lisäksi kannattaa pohtia, voisiko kirjastoon luoda kokonaan erillisen rauhoittumisen paikan kaikille kirjaston asiakkaille. Nuoret pitivät rauhoittumisen tilaa lähes yhtä tärkeänä kuin sosiaalista tilaa. Monet heistä kokivat ongelmallisena jatkuvan hälyn ja kiireen tunnun, jota ei välttämättä pääse pakoon edes koulussa tai kotona. Nuorten mielestä kirjasto olisi luonteva paikka rauhoittumiselle.

Oli ilahduttavaa, miten innokkaasti nuoret osallistuivat tutkimukseen. Myös opettajan antama palaute oli hyvin positiivista: nuoret olivat puhuneet myös opettajalle jälkeensä, että kirjastotilaan liittyvien asioiden pohtiminen oli hauskaa. Mielestäni nuoret kannattaa ottaa jatkossakin mukaan tilan ja sen toimintojen kehittämiseen säännöllisesti. Mikäli kirjastoon kehitetään nuorille oma tila, ei se ole kerralla valmis, vaan sen tulisi elää sitä käyttävien nuorten tarpeiden mukaisesti.

E-aineistojen käyttäminen on nuorille luontevaa, joten kirjaston kannattaa panostaa näiden vinkkaamiseen ja tiedottamiseen. Nuorille tarkoitettussa tilassa on tärkeää olla hyvät mahdollisuudet etenkin omien älylaitteiden käyttöön. Nuoret olivat mielestäni melko vähän tietoisia kirjaston tapahtumista ja palveluista, joten nuorille suunnattuun tiedottamiseen täytyisi ryhtyä panostamaan – mielikuvat perinteisestä kirjastosta kun elävät nuorten keskuudessa yhä vahvana. Oikeat tiedotuskanavat kannattaa etsiä huolella ja tarvittaessa hyödyntää esimerkiksi opettajien tai nuorisotyöntekijöiden asiantuntemusta.

Henkilökunnan oikeanlainen asenne on äärimmäisen tärkeä. Nähdäkseni yksi ongelmista on se, ettei kirjaston tiloissa oleskelevia nuoria koeta välttämättä kirjaston varsinaisina asiakkaina. Milloin henkilöstä tulee kirjaston asiakas? Uuden kirjastolain tilojen tarjoamista koskevan kohdan voisi ulottaa vastaamaan tähän kysymykseen: koska yksi yleisen kirjaston tehtävistä on lain mukaan myös tilojen tarjoaminen, on jo tilojen käyt-

täjä kirjaston asiakas. Nuorille pelkkä oleskeleminen on hyvin tärkeää, minkä aikuiset helposti unohtavat. Kirjastossa oleskelevaa nuorta tulisi mielestäni pitää yhtä lailla kirjaston asiakkaana kuin innokkaita lainaajiakin.

Tutkimuksen perusteella nuoret haluavat kirjastotilan, jossa he voisivat olla aivan normaalisti. Normaali oleminen ei tarkoita nuorille hiljaisuutta eikä metelöimistä, vaan tavallista juttelua ja oleskelua. Henkilökunnan kanssa tulee pohtia tarkasti ne rajat, jolloin nuorten käytökseen puututaan. Kirjastot ovat perinteisesti olleet ahkeria asettamaan nuorille kieltoja, ymmärtämättä sitä, mikä on nuorille aivan normaalia käytöstä julkisessa tilassa. Kieltojen sijaan nuoria tulisi oppia ymmärtämään paremmin ja laatia pelisäännöt yhdessä heidän kanssaan, sillä usein joustoa vaaditaan molemmin puolin. Nuoret myös toivovat kohtaavansa kirjastossa reilua ja ystävällistä palvelua. Nuoret ovat herkkiä tulkitsemaan pieniäkin eleitä ja ilahtuvat henkilökunnan hymystä, vaikkeivät sitä ääneen sanoisikaan. Kun kirjasto ottaa nuoret lämpimästi vastaan ja on aidosti kiinnostunut heidän ajatuksistaan ja mielipiteistään, vahvistaa se samalla kirjaston imagoa nuorten silmissä – ja tällöin kirjastoon astellaan mielellään myös nuoruusvuosien jälkeen.

LÄHTEET

- Aabø, S. & Audunson, R. 2012. Use of library space and the library as space. *Library and Information Science Research* 34 (2), 138-149.
- Aabø, S., Audunson, R. & Vårheim, A. 2010. How do public libraries function as meeting places? *Library and Information Science Research* 32 (1), 16–26.
- Aaltonen, H. 2009. Kirjavarastosta olohuoneeksi: yleisten kirjastojen tilojen historiaa. Teoksessa Mäkinen, I. (toim.) *Suomen yleisten kirjastojen historia*, 467–612. Helsinki: BTJ kustannus.
- Agosto, D., Bell, J., Bernier, A. & Kuhlmann, M. 2015. “This is our library, and It’s a pretty cool place”: A user-centered study of public library YA spaces. *Public Library Quarterly* 34 (1), 23–43.
- Alameri-Sajama, R. 2007. Tervetuloa sitten aikuisina! Nuoret kirjaston asiakkaina. Teoksessa Alameri-Sajama (toim.) *Nuortenkirjastotyön käsikirja*. Helsinki: BTJ Finland Oy. 12–20.
- Almgren, P. & Jokitalo, P. (toim.) 2011. *Kirjasto 2012: asiakkaan asialla*. Helsinki: Avain.
- Bernier, A. 2010. Spacing out with young adults: translating YA space concepts into practice. Teoksessa Agosto, D. E., & Hughes-Hassell, S. (toim.) *Urban teens in the library: Research and practice*, 113–126. Chicago: American Library Association.
- Bernier, A., Males, M. & Rickman, C. 2014. “It is silly to hide your most active patrons”: Exploring user participation of library space designs for young adults in the United States. *The Library Quarterly: Information, Community, Policy* 84 (2), 165–182.
- Eder, D. & Fingerson, L. 2002. Interviewing children and adolescents. Teoksessa Holstein, J. & Gubrium, J. (toim.) *Handbook of Interview Research. Context & Method*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 181–201.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. p. Tampere: Vastapaino.

Esteetön kirjasto 2006. Kirjastonkäytön saavutettavuuden varmistaminen: työkalupakki. Helsinki: Opetusministeriö. Englanninkielinen alkuperäisteksti: IFLA Professional Reports No. 89. Saatavissa:

http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketit_ja_oppaat/esteeton_kirjasto_tyokalupakki.pdf

Gretschel, A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Väitöskirja. Studies in sport, physical education and health: 85. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-1286-8>

HE 111/2016. Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisolaiksi. Annettu Helsingissä 29.6.2016. Saatavissa:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_111+2016.aspx (Viitattu 13.9.2017)

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

IFLA 2008. Guidelines for library services for young adults. IFLA Professional Report. Haag: International Federation of Library Associations and Institutions. Saatavissa:

<http://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ya-guidelines2-en.pdf> (Viitattu 24.3.2017)

Ihamäki, S. 2016. Tilaa ajatuksille. Luento 28.10.2016. Suomen tieteellisen kirjastoseuran seminaari. Aineisto saatavissa:

<http://www.stks.fi/asiakirjat/koulutustenmateriaalit/materiaalit-asiakaspalvelu>

Jäppinen, E. 2007. Erilaisia kirjastonkäyttäjiä? Pointti on nuorten oma paikka. Teoksessa Alameri-Sajama, R. (toim.) Nuortenkirjastotyön käsikirja, 21–32. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Kaplan, S. 1995. The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology* 15 (3), 169–182.

Keränen, S. 2014. "Enemmän kaikkea!": 13–19-vuotiaille kuopiolaisille nuorille suunnatun asiakaskyselyn tuloksia. Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014120919022>

Keskustakirjasto 2017. Keskustakirjaston asiakkailta saatujen unelmien jatkokehitys suunnittelun tueksi. (1) Katgoria: Hiljaisuuden tilat. Verkkosivu. Saatavissa: <http://keskustakirjasto.fi/2014/04/29/unel-moi-kampanjasta-saadut-ideat-jatkosuunnittelun-tukena/> (Viitattu 27.9.2017)

Keskustakirjasto 2018. Suunnitellaan yhdessä! Verkkosivu. Saatavissa: <http://keskustakirjasto.fi/yhdessa/> (Viitattu 27.9.2017)

Kuopion kaupunginkirjaston toimintakertomus 2016. Kuopion kaupunginkirjasto.

Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. Annettu Helsingissä 29.12.2016. Saatavissa (Finlex): <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161492>

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-102-2>

Launonen, V. 2015. Sosiaalisuuden muutos kirjastoissa. Teoksessa Hokkanen, L. (toim.) *Sosiaalinen kirjasto: lukemattomien mahdollisuuksien maailma*, 45–67. Helsinki: Avain.

Lin, H., Pang, N. & Luyt, B. 2015. Is the library a third place for young people? *Journal of Librarianship and Information Science* 47 (2), 145–155.

Mehtonen, P. 2016. The library as a multidimensional space in the digital age. *Information Research* 21:1. Saatavissa: <http://www.informationr.net/ir/21-1/memo/memo6.html>

Miettinen, V. (toim.) 2014. Unel-Moi! -kampanjasta saadut ideat jatkokehittelyn tukena. Helsingin kaupunginkirjasto, keskustakirjasto. Verkkoartikkeli. Julkaistu 29.4.2014. Saatavissa: <http://keskustakirjasto.fi/2014/04/29/unel-moi-kampanjasta-saadut-ideat-jatkosuunnittelun-tukena> (Viitattu 19.5.2017)

Miettinen, V. (toim.) 2016. Nuoret haluavat rohkeamman kirjaston. Verkkoartikkeli. Julkaistu 10.2.2016. Saatavissa: <http://keskustakirjasto.fi/2016/02/10/nuoret-haluavat-rohkeamman-kirjaston/> (Viitattu 30.3.2017)

Myllyniemi, S. 2014. Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto. Saatavissa: <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2013/>

Nuorisolaki 1285/2016. Annettu Helsingissä 21.12.2016. Saatavissa (Finlex): <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Nuorten Palvelu 2016. Nuoret kirjastossa: työntekijän opas. Kuopio: Nuorten Palvelu ry.

Nuotio, J. 2016. Muuttuva kirjasto kohtaa monenlaisia nuoria. Teoksessa Lampela, P., Leppävuori, M. & Puomilahti, I. (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten Palvelu ry, 48–58.

Näkövammaisten liitto. 2017. Saavutettavuus ja esteettömyys. Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.nkl.fi/fi/etusivu/saavutettavuus-esteettomyys> (Viitattu 20.5.2017)

Närhi, K., Kokkonen, T., & Matthies, T-L. 2014. Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä. Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 22 (3), 227–244. Saatavissa: <https://journal.fi/janus/article/view/51212>.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-466-5>

Perälä, M. & Savinainen, P. 2015. Asiakkaiden osallistaminen kirjastopalveluiden kehittämiseen Kuopion kaupunginkirjastossa. Projektiraportti.

Ristikartano, V. & Virrankoski, A. (toim.) 2011. Eräpäivä! Voimasanoja kirjastosta. Helsinki: Avain.

Sahavirta, H. & Kytö, M. 2017. Yleisten kirjastojen muuttuva äänimaisema. Teoksessa: Uimonen, H., Kytö, M. & Ruohonen, K. (toim.) Muuttuvat suomalaiset äänimaisemat. Tampere: Tampere university press, 81–104. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0382-2>

Santaholma, M. 2016. Akustiikka on päivän sana. Blogi. Kirjaston ääni: yleisten kirjastojen muuttuva äänimaisema. Julkaistu 23.12.2016. Saatavissa: <http://aani.musiikkikirjastot.fi/> (Viitattu 19.5.2017)

Sellon kirjasto 2017. Pointti on Sellon kirjaston nuorten oma tila. Verkkosivu. Saatavissa: [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Sellon_kirjasto/Sellon_omat/Pointti_on_Sellon_kirjaston_nuorten_oma_\(127507\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Sellon_kirjasto/Sellon_omat/Pointti_on_Sellon_kirjaston_nuorten_oma_(127507)) (Viitattu 26.3.2017)

Snowball, C. 2008. Enticing teenagers into the library. Library Review 57 (1), 25–35.

Toikko T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Velásquez, J. 2016. Lessons learned from a new teen space. Young Adult Library Services 15 (1), 31-33.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud.p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Willman, M. 2016. Korkeakoulukirjasto elvyttävänä tilana. Luento 28.10.2016. Suomen tieteellisen kirjastoseuran seminaari. Aineisto saatavissa: <http://www.stks.fi/asiakirjat/koulutustenmateriaalit/materiaalit-asiakaspalvelu>

YALSA 2012. National teen space guidelines. Young Adult Library Services Association. Saatavissa: <http://www.ala.org/yalsa/guidelines/teenspaces>

Yleisiä kirjastoja koskevat linjaukset. 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Verkkosivu. Saatavissa: <http://minedu.fi/kirjastoasioiden-linjaukset> (Viitattu 21.5.2017.)

Yleisten kirjastojen hankerekisteri. Verkkopalvelu. <http://hankkeet.kirjastot.fi/> (Viitattu 13.9.2017)

Yleisten kirjastojen laatusuositus. 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20.

Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus. 2016. Suomen Kuntaliitto. Saatavissa: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3215

Yleisten kirjastojen suunta 2016-2020. Kansalaisen kirjasto: olennainen osa suomalaista osaamista. Yleisten kirjastojen neuvosto. Saatavissa: www.kirjastot.fi/neuvosto/suunta

HAASTATTELUT

Livistö, L. 2017. Kuopion kaupunginkirjaston tiedottaja, entinen Pointin kirjaston työntekijä. Haastattelu 31.3.2017. (Aineisto tekijän hallussa.)

KUVAT JA TAULUKOT

Kuva 1. Bernierin kolmitasoinen nuorten kirjastotilojen suunnittelemisen malli. Bernier, A. 2010.

Kuva 2. TTY:n kirjaston äänimaisemakartta. TTY Kirjasto, Tampereen teknillinen yliopisto. Visuaalinen suunnittelu: Harri Ollikainen.

Kuva 3. Akustoiva taideteos Seinäjoen pääkirjastossa. Kuva: Jukka Kontkanen.

Kuva 4. Kuopion kaupunginkirjaston markkinointimateriaalia. Kuopion kaupunginkirjasto.

Kuva 5. Kuopion museon sienihuone. Kuva: Heli Muhonen.

Kuva 6. Yksi nuorten kokoamista väriyhdistelmistä. Kuva: Heli Muhonen.

Kuva 7. Työpajatehtävän tuotoksia: yhden ryhmän ensimmäisiä ajatuksia unelmien kirjastotilasta. Kuva: Heli Muhonen.

Kuva 8. Tampereen yliopiston Oasis. Kuva: Annakaisa Kultima.

Taulukko 1. Esimerkki litteroinnin pelkistyksestä.

Taulukko 2. Esimerkki työpajatehtävien pelkistyksistä ja teemoittelusta.

NUORTEN TILAT KIRJASTOSSA

Teemahaastattelu

1. Taustatiedot (jokainen vastaa yksitellen)

- Nimi?
- Käytätkö kirjastoa, kuinka usein?

Haastattelija kirjaa itse sukupuolen.

2. Toiminnot

- Mitä teette yleensä kirjastossa?
- Mitä haluaisitte tehdä kirjastossa, jos se voisi olla ihan mitä vaan?
- Tuleeko mieleen jotain julkisia tiloja, jossa viihdytte kavereiden kanssa? Miksi? Mitä teette?
- Onko jotain, mitä vapaa-ajalla olisi kiva tehdä, mutta ei ole paikkaa sen tekemiselle?

3. Mielikuvat ja unelmat

TEHTÄVÄ 1: Millainen on nuorten mielikuva Kuopion pääkirjastosta tilana?

Orientoivana kaksi saman koulun 9. luokkalaisten kuvaamaa lyhyttä videota pääkirjaston tiloista.

Tehtävänä kirjoittaa yhdessä pahville sanoja, jotka kuvaavat nuorten mielikuvia pääkirjastosta tilana: mitä tulee ensimmäisenä mieleen?

TEHTÄVÄ 2: Millaisia asioita nuoret yhdistävät unelmiensa kirjastotilaan?

Inspiraationa kuvaesitys erilaisista nuorten kirjastotiloista ja muista nuorten tiloista. Esityksen aikana nuoret kommentoivat ensivaikutelmiaan kuvista.

Tehtävänä kirjoittaa yhdessä pahville sanoja, joita nuoret yhdistävät unelmiensa kirjastotilaan

4. Nuorten oma tila kirjastoon

a. Aineisto

- Luetteko itse kirjoja, lehtiä, sarjakuvia, pelaatteko pelejä?
- Millaista aineistoa haluaisitte, että nuorten tilassa olisi esillä, joko lainattavissa tai luettavissa paikan päällä? (Kirjat, lehdet, dvd:t, sarjakuvat, musiikkiaineisto, lautapelit...)

b. Kalustus, sisustus ja valaistus

- Millainen kalustus nuorten omassa tilassa olisi paras? Tuleeko kalusteiden taipua yksin oleskeluun vai isomman porukan käyttöön? Mitä kaikkea tarvitaan?
- Miten tilasta saisi sisustettua viihtyisän? Millaisia juttuja siellä pitäisi olla?
- Millainen valaistus tilassa olisi paras?

c. Äänimaailma ja tunnelma

- Olisiko nuorten tila hiljainen, äänekäs vai jotain siltä väliltä?
- Millaisessa äänimaisemassa viihdytte kaikkein parhaiten esim. koulupäivän jälkeen?
- Millainen tunnelma tilassa olisi? Kuinka tilaan saadaan hyvä tunnelma?

d. Tekniikka

- Millaista tekniikkaa tilassa olisi ehdottomasti oltava?
- Millaista tekniikkaa tilassa olisi kiva olla?

e. Värimaailma

- Millainen olisi hyvä värimaailma nuorten omassa tilassa? Miksi?

→ *Apuna laaja valikoima erivärisiä värikortteja, joista ryhmä kerää mieluisan väriyhdistelmän tai useampia!*